

[Behnke]

både af Socialdemokratiet og SF, at vi bekymrer os for de små erhvervsdrivende. Nej, vi bekymrer os for alle erhvervsdrivende – både små og store.

Efter SF's mening skulle banker, sparekasser og forsikringselskaber kvæle de små erhvervsdrivende. Jamen det var jo det, vi debatterede under behandlingen af det tidligere lovforslag nr. L 178, altså spørgsmålet om, hvorvidt der kommer en sådan fast udvikling i byerne, eller om ikke de frie markedsmechanismer netop vil sørge for, at kunderne finder derhen, hvor de små butikker er, når bankerne er rykket ind. Det er altså en gammel problematik.

Bollmann (CD):

Fru Pia Gjellerup talte igen om jura og moral og sagde, at alle, både her i huset og uden for, regnede med, at lovforslaget vil blive vedtaget med tilbagevirkende kraft fra december eller januar.

Samtidig siger hun, at det er nødvendigt at gå tilbage i tiden, fordi der kunne være nogle, der kommer i klemme, og så er det, jeg mener, der ingen sammenhæng er i de to argumenter, for hvis alle har regnet med det, er der jo ingen, der kommer i klemme. Hvis alle regner med, at det bliver sådan, vil jeg gerne se, hvor mange der overhovedet kan komme i klemme. Det er derfor, jeg mener, der overhovedet ikke er sammenhæng i argumenterne fra forslagsstillernes side.

Pia Gjellerup (S):

Enten har hr. Bollmann ikke forstået mig, eller også har jeg ikke forstået ham; jeg vælger at tro det første.

Hvis alle har indstillet sig på – hvad der er mit postulat – at den retstilstand, vi nu forsøger at stille forslag om, faktisk bliver vedtaget her i Folketinget, og at den får virkning fra den 15. januar, har udlejerne haft grund til at antage, at de ikke kunne udsende varslinger med den virkning, at de kunne kræve lejeforhøjelser.

Erhvervslejerne har også haft grund til at tro, at det stoplovforslag, der blev fremsat den 15. januar, ville få virkning fra den 15. januar. Men så oplever de, at en sag, der er dem og denne sag ganske uvedkommende, giver anledning til, at man udskriver nyvalg til Folketinget med den grundlovsmæssige virkning for det nye Folketing, at det oprindelige forslag bortfalder.

Disse erhvervslejerne har sandelig indstillet sig på en retstilstand, som de bliver snydt for af Folketinget, fordi vi har haft valg og derefter synes, at vi skal tage hensyn til et nyt Folketing.

Jeg kan kun sige, at jeg synes, det er lidt trist, at den konservative ordfører mener, at det ligefrem er tilfredsstillende, at den ikrafttrædelsesbestemmelse, som er foreslået af Socialdemokratiet og SF, ikke kan samle flertal.

Dernæst nævner hr. Engell, at man under udvalgsarbejdet vil se på, om der er nogen, der er kommet i klemme. Jamen det behøver man ikke at se på. Jeg vil garantere, at både hr. Engell og mange andre har fået henvendelser om, at der er utallige, der er kommet i klemme. Ellers er jeg helt sikker på, at hr. Engell og Boligudvalget vil få ufattelig mange henvendelser om utrolig mange, der er kommet i klemme ved at få lejevarslinger omkring den 15. januar, som de i tillid til Folketingets evne til at gøre sin lovgivning færdig inden et valg ikke har gjort indsigelse imod. Det synes jeg er et ganske alvorligt moralsk problem.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Boligudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op-hold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af lovforslag nr. L 27:

Forslag til lov om refinansiering af realkreditlån m.v. i landbrugsejendomme.

Af landbrugsministeren (Tørnæs).
(Fremsat 10/6 88).

Sammen med denne sag foretoges de under punkterne 9–11 opførte sager, nemlig:

9) Første behandling af lovforslag nr. L 28:

Forslag til lov om ændring af lov om et finansieringsinstitut for landbrug m.v.

Af landbrugsministeren (Tørnæs).
(Fremsat 10/6 88).

10) Første behandling af lovforslag nr. L 29:

Forslag til lov om ændring af lov om realkreditinstitutter og lov om indeksregulerede realkreditlån. (Refinansiering af realkreditlån m.v. i landbrugsejendomme).

Af boligministeren (Agnete Laustsen).
(Fremsat 10/6 88).

11) Første behandling af lovforslag nr. L 30:

Forslag til lov om ændring af forskellige skatteleve. (Refinansieringsordningen for landbrug).

Af skatteministeren (Fogh Rasmussen).
(Fremsat 10/6 88).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Forhandling

Bjørn Westh (S):

Landbruget har stor betydning økonomisk, beskæftigelsesmæssigt og kulturelt. Derfor er det selvfølgelig også et problem for hele samfundet, når landbruget er i vanskeligheder. Nogle af vanskelighederne skyldes måske den dårlige høst sidste år. Vi må håbe, den bliver bedre i år. Andre skyldes dårlige priser på f.eks. svinekød. Det håber vi så også retter sig.

Men tilbage er der stadig væk alvorlige økonomiske problemer, og jeg er derfor glad for, at der nu endelig kan komme gang i realitetsforhandlinger om landbrugets forhold. Jeg havde gerne set, at der også i regeringens oplæg havde været nogle forslag, der pegede fremad for de unge endnu ikke etablerede landmænd, men det har der altså ikke været plads til i regeringens oplæg, og vi må så se på det, der er mere bagudrettet i dag.

Landbruget har behov for terminshenstand, gældssanering, refinansiering og strukturtilpasning, og disse forhold hænger sammen. Uden en fornuftig strukturudvikling og strukturtilpasning både i primærsektoren og i forarbejdningsektoren giver det ikke så megen mening at lave terminshenstandsordninger, gældssanering og refinansiering; det ville i hvert fald kun være en stakket frist.

Alligevel bliver vi nødt til at se på de mere hastende problemer og vente med strukturde-

batten til efteråret, som regeringen også skriver. Men jeg vil gerne gøre opmærksom på, at struktur for os gælder andet end blot landbrugsloven, det gælder også de måder, hvorpå man driver landbrug. Det kan være gruppelandbrug, men også f.eks. sådan noget som medarbejderens indflydelse i andelssektoren, medarbejderens stilling i landbruget og mange andre ting mener vi hører med til en samlet struktur for et erhverv, der ser fremad.

Vi mener, det er vigtigt, at det, der vedtages nu, kommer til at hænge sammen med det, der vedtages til efteråret, og derfor finder vi også, det ville være rigtigt, at det flertal, der vedtager noget nu, er det samme flertal, som vedtager eventuelle strukturforslag til efteråret.

Socialdemokratiet kan i alt væsentligt tilslutte sig den foreslåede terminshenstandsordning og gældssanering, men vil gerne drøfte tekniske detaljer under udvalgsarbejdet. De to forslag vil med god vilje allerede kunne vedtages i denne uge, hvis regeringen ønsker det.

Derimod er Socialdemokratiet skeptisk over for den foreslåede refinansieringsordning. Den vil give landmanden for lidt, og den vil være for dyr for staten. Den vil skabe usikkerhed på kapitalmarkedet og også for landmændene. Den vil i øvrigt være administrativt besværlig, og lovteknisk er den meget indviklet. Alt dette kan der forhåbentlig rådes bod på. Jeg skal prøve at skitsere en måde, men først vil jeg begrunde min kritik.

At forslaget giver landmanden for lidt, følger navnlig af, at hovedvægten lægges på refinansiering med de såkaldte grønne obligationer, hvor rentegevinsten er små 4 pct., medens der lægges bånd på refinansiering med jordbrugslån, hvor rentegevinsten er 8 pct. At forslaget koster staten for meget, ligger ikke alene i, at tabet af realrenteafgiften bliver uforholdsmæssigt stort, når der rundt regnet skal sælges dobbelt så mange grønne realrenteskattefrie obligationer for at give landmanden den sammen renteløstelse, som han ville få ved refinansiering med jordbrugslån. Det ligger også i, at et så stort udbud af realrenteskattefrie obligationer vil presse kursen på de øvrige realrenteskattefrie obligationer ned. Kort fortalt betyder det, at rente på indeksslån vil stige, og så stiger bl.a. statens udgifter til finansiering af det almenyttige byggeri – et forhold, boligministeren ikke omtaler i forbindelse med lovforslagene. Der er

[Bjørn Westh]

slet ikke taget højde for det, og vi finder i øvrigt, at de omkostningsberegninger, der er i lovforslagene, er meget diskutabile med hensyn til de statslige udgifter.

Der siges heller ikke noget i lovforslaget om, hvordan statens udgifter skal dækkes ind. I den forbindelse føler jeg trang til at sige, ikke mindst til den nuværende regering, at det ikke blot er landbruget, der har pengesorger – det har staten også. Derfor er der ikke råd til en så dyr form for refinansiering af landbruget, som regeringen foreslår. Og vi skal ikke glemme samfundets øvrige forpligtelser, f.eks. over for de langtidsledige.

Forslaget vil skabe usikkerhed på penge- og kapitalmarkedet, alene af den grund, at der skal udtrækkes almindelige obligationer, indfries lån for 23 mia. kr. og sælges realrenteskattefrie obligationer for små 19 mia. kr. For at mindske kursudsvingene i denne forbindelse skydes staten ganske vist ind som en slags stødpude mod, at landmændenes renteudgift forhøjes med en kvart procent. Der regnes i de økonomiske overslag med, at staten klarer sin stødpudfunktion på i gennemsnit kun 3 måneder. Det forekommer ikke særlig overbevisende. Når den store gældsoplægning skaber usikkerhed om rentevilkårene på penge- og kapitalmarkedet – og det understreges jo i regeringens fremsættelse – skabes der selvfølgelig også usikkerhed hos de landmænd, der skal refinansiere. De kan altså nemt komme til at føle sig på gyngende grund.

Administrativt er forslaget ikke hensigtsmæssigt. For landmændene er det urimeligt, at de i givet fald må henvende sig i flere realkreditinstitutter og forhandle deres personlige økonomi. Regeringen har da også i bemærkningerne forudset, at det kan give problemer, og forslaget åbner derfor en dør for enhedsprioritering. Lad os drøfte, om vi ikke skal tage det skridt fuldt ud.

For det offentlige vil håndhævelsen af de udviklede lovbestemmelser give endnu mere bureaukrati, og realkreditlovgivningen vil blive endnu vanskeligere at overskue. Lad mig blot nævne de mange nye lovgivningsmæssige figenblade, der skal dække over afvigelserne fra det såkaldte balanceprincip.

Under udvalgsbehandlingen er der således brug for væsentlige ændringer i regeringens forslag. Tilfreds er Socialdemokratiet faktisk

kun med den del af forslaget, der vedrører gældssanering med akkorder fra de private kreditorer og långivere. Forslaget om udlånslån ser dog også rimeligt ud. Vi finder det rigtigt, at valutarisikoen bæres af landbrugets fonde, landmændene i fællesskab og realkreditinstitutterne, medens det offentlige holdes udenfor. Vi har forstået, at regeringen forhandler med realkreditinstitutterne herom, og vi vil gerne høre, hvordan disse forhandlinger går. Men vi vil understrege, at det må være frivilligt for realkreditlån, om de vil deltage.

Men nu til noget af det, der bør laves om. Socialdemokratiet har tre ideelle krav til refinansieringen. For det første skal den give landmanden penge uden at koste staten unødige mange penge. For det andet skal den skabe færrest mulige problemer på penge- og kapitalmarkedet. For det tredje skal den være administrativt og lovgivningsmæssigt så enkel som muligt.

Det første krav kan imødekommes ved at undlade de grønne obligationer, som kun giver landmanden en rentelettelse på 3-4 pct., og samle sig om jordbrugslåne, der giver landmændene en rentelettelse på 8 pct. Vi vil gerne drøfte, om jordbrugslåne til denne refinansiering skal indekstruleres efter landbrugets bruttofaktoring, som er et indekstal, der tager hensyn til ændringer i både landbrugets priser og landbrugets produktion, f.eks. som følge af svingninger i høstudbyttet. Vi kan f.eks. også overveje et indeks, der følger værdistigninger på enkelte landbrugsejendomme. Og endelig kan vi bruge den indekstigning, vi kender i dag. Her er der brug for et grundigt udvalgsarbejde.

Udformet på denne måde vil rentelettelsen til landmænd ikke koste staten unødige mange penge. Af de 8 pct., som rentelettelsen udgør, får det offentlige forhåbentlig noget igen i kraft af landmandens indkomstskat, og de resterende beløb vil for en meget stor del svare til opskrivningen af jordbrugslåne, og denne opskrivning tilfalder staten som ejer af de bagvedliggende obligationer, hvis man i øvrigt følger Socialdemokratiets forslag om at klare den indenlandske del af refinansieringen gennem et lukket kredsløb mellem Hypotekbanken og realkreditlån. Ved et lukket kredsløb kommer staten heller ikke til at tabe noget i realrenteafgift, og der skabes ikke unødige problemer på

[Bjørn Westh]

penge- og kapitalmarkedet. At undgå noget sådant er som nævnt noget, vi gerne ser.

Teknisk kommer man opfyldelsen af dette krav nær ved at følge lovforslagets idé om at lade staten, dvs. landbrugsministeren med Hypotekbanken som forretningsfører, indtræde som skyldner i de gamle realkreditlån mod, at staten får de obligationer, der udstedes i tilknytning til de nye jordbrugslån. Og nu kommer det afgørende: de gamle lån skal ikke indfries før tiden; staten skal bare betale de samme terminsydelser, som landmanden skulle have betalt. Og de nye jordbrugsobligationer skal i hvert fald ikke sælges, før det er fordelagtigt for staten. Staten skal bare beholde obligationerne og modtage de indeksregulerede renter og afdrag efter de almindelige regler. Det er derfor, der kan tales om et lukket kredsløb, og det er derfor, det giver ro på penge- og kapitalmarkedet, hvor regeringens forslag kan give uro.

Det kan også give landmanden klarhed over, hvilke nye rentevilkår der er knyttet til hans jordbrugslån ved at bestemme, at det bliver de rentesatser for henholdsvis jordbrugslån og seriejordbrugslån, der var gældende f.eks. i går, men vi kan også finde andre måder at fastsætte kursen på.

Det enkle kredsløb vil også overflødiggøre en række af de lovgivningsmæssige krumspring, regeringen gør for at omgå balanceprincippet.

Administrationen vil også kunne forenkles, hvis man f.eks. tillod, at landmanden kun behøvede at bruge ét realkreditinstitut. Så var der i øvrigt tale om både en forenkling og en større frihed for landmanden.

Forslaget kan også forenkles ved, at man ser bort fra refinansiering for ejendomme med en gældsprocent på under 50.

Socialdemokratiet er som sagt meget skeptisk over for grønne obligationer, men vil naturligvis ikke afvise at drøfte løsninger, der i et vist omfang er baseret på grønne obligationer, hvis det er en betingelse for en samlet løsning, men sådanne drøftelser vil tage nogen tid, hvis det skal være forsvarligt, fordi der både er tekniske problemer med de grønne obligationer og en række politiske problemer, f.eks. forholdet til andre erhverv, men det drejer sig også om andre spørgsmål, f.eks. om kompenserende budgetforbedringer.

Skal Socialdemokratiet ind i drøftelser af grønne obligationer, vil vi se på mikslån mellem jordbrugslån og grønne obligationer samt se på, om adgangen til at optage grønne obligationer skal være knyttet til den animalske produktion.

Fastholder regeringen ønsket om en refinansiering, som hviler på grønne obligationer, vil det være rigtigt her og nu at vedtage de dele af lovpakken, der vedrører terminshenstand og gældsakkordering, og eventuelt indgå i en principaftale om de andre forslag. Regeringen kan så efter sommer komme med et samlet oplæg om finansiering og struktur.

Det vil være rigtigt at holde EF orienteret om disse forhandlinger, således at den resterende del af refinansieringsordningen kan vedtages og træde i kraft hurtigst muligt efter Folketingets åbning til oktober.

Med disse ord vil jeg gerne tilsige positivt udvalgsarbejde.

Grove (KF):

Jeg synes, det er positivt, at Socialdemokratiet vil gå ind i en diskussion om landbrugets problemer. Jeg synes også, det er retfærdigt, at de gør det, for en stor del af de problemer, vi har på dette område, er jo opstået under socialdemokratiske regeringer i højrenteperioden, for når landbruget har store økonomiske besværligheder i dag og gerne ser en refinansiering, skyldes det jo renten. Renterne er så høje, at de ofte tager imellem 50 pct. og 70 pct. af driftsoverskuddet, og det kan intet erhverv leve med i længden.

Derfor synes vi, det er glædeligt, at regeringen nu kommer med et forslag, der giver muligheder for en refinansiering, og det støtter vi gerne fra Det Konservative Folkeparti.

Vi synes også, det er godt, der gives den enkelte landmand mulighed for at vælge imellem grønne obligationer, udlånslån og jordbrugslån. Vi ser i det hele taget gerne en vifte af tilbud, så det er den enkelte landmand, der selv vælger, hvad der passer ham bedst, og derfor synes vi, det forslag, der er kommet fra regeringen på dette område, er godt. Vi skal da gerne erkende, at det kan give mange besværligheder at administrere. Vi er også klar over, at det kan påvirke obligationsmarkedet, og derfor er vi glade for, at landbrugsministeren har taget hensyn til det. Det vil vi selvfølgelig også arbejde

[Grove]

videre med i udvalget, og har Socialdemokratiet gode intentioner på dette område, ser vi gerne positivt på dem.

Men når jeg nu har rost refinansieringen, må jeg også tilføje, at den ikke kan stå alene. Nu må vi ikke begå den samme fejl, som vi ofte har gjort på landbrugets område, nemlig at vi sætter en gældssanering i gang, men undlader at se på resten af landbrugspolitikken.

Det Konservative Folkeparti ønsker, at der til efteråret gennemføres en langsigtet løsning for landbruget, så det kan give tiltro hos den enkelte, og vi vil gerne tilsikre, at landmanden selv får lov til at bestemme over sin bedrift. Vi skal forbedre konkurrenceevnen ikke bare igennem en refinansieringsordning som den, der lægges op til her, hvor vi får en lavere rente, men også igennem en finansiering af andre udgifter, landbruget har.

Vi ønsker skatten på produktionsjorden fjernet, som regeringen tidligere har fremsat forslag om. Vi ønsker formueskatten lempet, og vi ønsker også generationsskiftebeskatningen lempet. Ofte er årsagen til landbrugets kapitalproblemer jo, at staten har taget en stor del af den naturlige kapital i en landbrugsejendom, så den derefter kommer i pengetrang. Derfor vil vi gerne have det med ind til efteråret.

Men vi erkender også, at den strukturudvikling, der sker i landbruget, vil fortsætte, og derfor må vi tilrettelægge landbrugsloven sådan, at den enkelte landmand får mulighed for at tilrettelægge sin bedrift på den for ham bedst mulige måde. Derfor ønsker vi samdriftsreglerne, forpagtningsreglerne og sammenlægningsreglerne ændret. Det er ganske naturligt, at vi lemper landbrugsloven. Den blev vedtaget i 1978 og er vel en af de mest restriktive landbrugslove i verden. Til trods for det sker strukturudviklingen, men under besværlige former. Vi kan fastlåse den, men en strukturudvikling vil ske alligevel, og derfor er det mere naturligt, at vi lemper den. For min skyld kan vi ophæve landbrugsloven på nær bestemmelsen om bopælspligt; den vil jeg beholde, men det er af andre grunde, jeg vil beholde den.

Vi er glade for, at landbrugsministeren i sin fremsættelsestale gør opmærksom på, at Bernsteinudvalget hurtigst muligt skal arbejde videre med disse problemer, så regeringen først i det nye folketingsår kan fremsætte et forslag herom.

Vi ønsker fra konservativ side også, at landmanden selv får lov til at bestemme, hvilken ejerform han ønsker i landbruget. Hvis nogen har lyst til at lave andelsselskaber, må de gerne det for min skyld; det samme gælder gruppe-landbrug. Jeg tror også, aktieselskabsformen kan være til gavn for nogle landmænd. Fra konservativ side er vi ikke i tvivl om, at selvejet også i fremtiden vil være den bærende ejerform inden for landbruget, men vi synes blot, at den enkelte landmand skal have lov til at vælge den ejerform, der passer ham bedst. Vi ved i hvert fald, at aktieselskabsformen ved generationsskifte kan være en fordel. Vi må selvfølgelig altid sikre, at det er landmanden, der har bestemmelsesretten og beslutningsretten over sin ejendom, og det kan vi jo tilsikre i den aktieselskabsform, vi bygger op.

Fra konservativ side ønsker vi ikke, at landbruget skal blive ét stort aktieselskab. Vi ønsker en aktieselskabsform i retning af den, vi har indført i fiskeriet, og som på mange områder virker godt over for generationsskiftet. Vi ønsker altså også her en bred vifte af tilbud til den enkelte landmand; så er jeg også sikker på, at den enkelte landmand får større chance for at klare sig i fremtiden.

Men vi har et andet problem, som ikke er blevet mindre i de sidste år, nemlig tilgangen af unge til landbrugerhvervet. Jo større besværligheder et erhverv har, jo mere naturligt er det, at ungdommen ikke er så glad ved at gå ind i det. Derfor mener jeg, at vi må tilrettelægge en landbrugsuddannelse, der er betydelig mere moderniseret end den, vi har i dag. Vi ønsker det som en tretrinsskole, der består af en grunduddannelse, en basisuddannelse, hvor den unge får mulighed for at vælge, hvilken vej vedkommende vil i landbruget, og så ønsker vi en overbygning af specialuddannelser, hvor man kan uddanne sig til svineavler, kvægavler, planteavler osv. Derved kan man bygge en driftslederuddannelse for dem, der vil være selvstændige. Men med den udvikling, der er inden for landbruget, tror jeg også, vi vil få flere funktionærer.

Fra konservativ side vil vi gerne, når vi nu får refinansieringen igennem – og den ser vi gerne vedtaget så hurtigt som muligt – samtidig tilkendegive, at vi er klar til at modernisere landbrugspolitikken på en række andre områder. Det er på den måde, vi kan give optimismen til-

[Grove]

bage til landbruget, det er på den måde, vi får yngre ind i landbruget, men det er også på den måde vi sikrer de landmænd, der ikke får gavn af refinansieringen, at de fortsat kan drive deres bedrift på bedst mulig måde.

Vi må jo erkende, at der er en stor part af landmændene, der ikke får glæde af det, der er lagt frem her, nogle, fordi deres økonomiske forhold er sådan, at de selv med en refinansiering ikke kan få en positiv økonomi, men det gælder også dygtige landmænd, der har forstået at drive deres ejendom. Derfor synes jeg også, det er naturligt, at vi siger til dem: Nu vil vi lave en bred vifte af muligheder, så I også frem i tiden kan drive jeres ejendom på bedst mulig måde. Dermed får vi en bred landbrugspolitik, der hjælper dem, der er i besværligheder, og som også er et tilbud til dem, der indtil i dag heldigvis har kunnet klare sig selv, og som giver dem mulighed for at klare sig selv også i fremtiden. Det lægger Det Konservative Folkeparti megen vægt på.

Gade (SF):

Inden jeg går i gang med forslagene – og jeg skal nok i modsætning til den tidligere ordfører tale om forslagene – vil jeg gerne have lov til at give udtryk for undren over et par forhold, nemlig at det er den samme regering, som ikke kan finde 800 mio. kr. til de langtidsledige. Man vidste måske nok, at den ikke vil se tingene i sammenhæng, men det er også den samme regering, som på erhvervs politikens område, på værftsområdet, nu siger, at den er helt uinteressert i at give støtte.

Nuvel, jeg skal ikke blande det sammen, jeg skal bare sige, at det undrer mig, at regeringen handler sådan. Men vi vil gerne gå ind i en diskussion om, hvordan man hjælper landbruget, også selv om regeringen ikke vil gå ind i andre diskussioner.

De mange forslag, vi står med her, er efter vores opfattelse ganske indviklet og ganske omfattende lovgivning. Det er jo på baggrund af den første delrapport fra det såkaldte Bernsteinudvalg. Det vil altså sige, at det er første delrapport af en række, regeringen har bedt om. I hvert fald kommer der en ny rapport til efteråret, »hvori der er overvejelser om, hvorvidt der er behov for at supplere den personlige ejerform og den traditionelle finansiering med andre besiddelses- og finansieringsformer.«

Det er altså bl.a. det, man skal drøfte til efteråret. Også derfor mener vi, at mange af de her ting faktisk skal ses i sammenhæng.

Vi vil advare imod lovjaskeri. Vi mener, at der er presserende opgaver, at der er noget, der må vedtages inden sommerferien, som vi også sagde i valgkampen, men vi mener, at det bliver lovjaskeri, hvis vi gennemfører hele den omfattende dyne af forslag, som regeringen har lagt frem.

Det, vi mener der er brug for, er at få vedtaget noget vedrørende terminsudsættelser og noget vedrørende en gældssaneringsordning. Og derefter må der arbejdes også i de politiske partier, sådan at vi til efteråret sammen med en finansieringsreform kan drøfte nye ejerformer, gruppeandbrug i sammenhæng med refinansiering, for refinansiering og nye ejerformer er to sider af samme sag, hvis jeg har forstået det rigtigt. Jeg er usikker på, hvad regeringen egentlig vil til efteråret med nye ejerformer, hvis det ikke skal hænge sammen med refinansiering.

Jeg bemærkede, at hr. Grove på Det Konservative Folkepartis vegne lagde stor vægt på, at dette skal ses i sammenhæng. Så er det, at jeg nu aner, at der er et stort og bredt flertal for at gennemføre det, også under det tidspres, vi jo er under, ikke fordi vi skal have sommerferie, men fordi regeringen kommer ganske sent med de her forslag.

Denne diskussion har jo varet, jeg vil ikke sige et år, men i hvert fald noget, der minder om et år i retning af, at der skulle sådan noget til, og derfor er det et ganske sent tidspunkt, regeringen forelægger det. Jeg forstod også, at regeringen havde brug for en hel uges tænkepause, sådan at vi trods alt har været samlet en uge, før vi nu får førstebehandlingen.

Jeg mener altså, at det første vigtige er, at vi får delt beslutningen op, så vi gør et hæderligt stykke arbejde, at vi giver et ordentligt svar til landmændene, og at vi ikke laver lovjaskeri.

Den gældssanering, regeringen lægger op til, mener jeg er noget svag. Jeg mener, der er brug for en bedre gældssanering. All right, man kan også sige – jeg ved det ikke præcist, for der står ikke så meget om gældssanering, der står kun, at det kun skal omfatte 1.500 landmænd – at det ikke er det rigtige.

Jeg synes, vi skal have en diskussion om, hvem der skal hjælpes. Det siger jeg også på baggrund af den nye vismand, Arne Larsens

[Gade]

bemærkninger om, at forslagene nærmest har karakter af socialhjælp. Det er vel, fordi det er lidt upræcist, hvem det egentlig er, der skal hjælpes. Så vidt jeg kan se, er der en stor del af dem, regeringen vil hjælpe, hvor man vel godt kan diskutere, om de skal hjælpes.

Jeg tænker ikke på den deltidslændmand, som er i gang med at blive til heltidslændmand. Han bør efter min mening være med. Jeg taler heller ikke om den hårdt forgældede landmand, men om den effektive landmand med stor produktion, som regeringen ikke hjælper. Han synes jeg skulle hjælpes. Jeg taler om måske 10.000 af de landbrug, der ligger i den bedre ende af dem, der har problemer, som jo er påvirket af svingningerne i prisudviklingen osv., men som måske ikke burde hjælpes.

Jeg mener, vi under udvalgsarbejdet skal gå langt mere ind i, hvem det er, vi hjælper. Man kan også sige det på en anden måde: Vi skal få en gældssaneringsordning, som i højere grad skiller fårene fra bukkene. Jeg mener, vi skal hjælpe mere præcist, end der er lagt op til her.

Jeg skal selvfølgelig melde på de refinansieringsmodeller, regeringen har fremlagt. SF har mest sympati for jordbrugslånene. Det er også dem, der hjælper landmændene mest. Vi er ikke imod, at der bliver åbnet op for udlands-lån, som kreditinstitutionerne – hvis de vil være med – går ind i, men vi mener ikke, staten skal bidrage hertil. De grønne obligationer er ganske dyre for staten, og de hjælper heller ikke de landmænd, der er orienteret i retning af produktionen, så meget som jordbrugslånene. Derfor er vi klart imod de grønne obligationer.

Det, vi mener der er brug for, er sammenhæng, og vi mener, at det, der også skal ses i den sammenhæng, er de forslag om en jordbrugerfond, SF har fremlagt, om andelseje af landbrug, hvor den enkelte landmand er forpagter på sin gård. Det er et tilbud, som ikke skal påtvinges landmændene, men et tilbud på finansierings- og ejersiden, som også skal være et tilbud til dansk landbrug. Det mener vi der er brug for. Det mener vi der er perspektiv i. Vi mener, vi kan tiltrække nye typer og nye unge landmænd ved at have et sådant alternativt finansierings- og ejertilbud. Også derfor ønsker vi at se det i sammenhæng.

Vi har med interesse noteret, at regeringen foreslår, at staten skal optræde som den part, der overtager både gæld og obligationer. Man

kunne vel egentlig forlænge det lidt, så staten ikke bare havde obligationerne og lånene, men måske også havde gårdene.

Jeg kan se, at regeringen selv opererer med, at man skal diskutere med køberne, hvornår man skal sælge sine obligationer. Så begynder vi at nærme os noget, der ligner lukkede kredsløb. Det er noget, Venstre ellers skyr som pesten, så man er ikke nået så vidt, men jeg vil da sige, at det dæmmer en smule.

Der er tanker på det område, som kunne være interessante, og jeg vil godt herfra give tilslutning til det, hr. Bjørn Westh sagde fra Socialdemokratiets side, hvor man interesserede sig for lukkede kredsløb. Den tanke vil vi gerne i udvalget arbejde videre med, og jeg vil da også gerne sige her, at vi måske kunne se en mulighed for også ad den vej at diskutere den finansieringsform og det, der ligger i vores jordbrugerfond.

Vi arbejder med en stor gældsombytning, hvor regeringen siger, at hele operationen under visse forudsætninger kan gennemføres uden tab for statskassen. »Visse forudsætninger« er forsigtigt sagt. Det tror jeg er rigtigt. Det her kommer nok til at koste statskassen en hel del penge.

Vi skal også kigge på kapitaliseringen, og jeg er ikke sikker på regeringens forsikringer om, at det her ikke giver kapitalisering. Hvad med de unge, der om nogle få år skal overtage disse lån? Hvordan vil man håndtere den situation? Det har man ingen melding på, så vidt jeg kan forstå. De får vel også problemer, hvis de skal overtage. Og så kommer den afledte kapitalisering, som jeg også synes vi skal have ind i drøftelserne nu.

Vi vil gå sagligt til udvalgsarbejdet, og vi vil fortsætte den argumentation, jeg har lagt frem her, som er, at vi ikke ansvarligt kan tage den samlede drøftelse her, bl.a. fordi vi er uenige i en del af det, regeringen har foreslået, og vi synes, regeringen kun er lidt på vej nogle få steder. Men også fordi det, der er brug for nu, er en terminshenstandsordning og en gældssanering, som vi får delt rigtigt op, så vi ikke laver hovsæløsninger. Det er jo trods alt ganske omfattende det her.

En gæld på 23 mia. kr., der skal ombyttes, er jo altså ikke noget pjat, der skal i gang, og vi tager på mange måder den advarsel, Arne Larsen som ny vismand er kommet med i dagbladet Børsen i dag, ret alvorligt.

[Gade]

Vi vil ikke være med til ordninger, som ikke har det rigtige perspektiv, hvor vi ikke er sikker på, at det er de rigtige, vi hjælper. Det er i virkeligheden det, han siger. Der er stor risiko for, at vi hjælper nogle, som egentlig ikke skulle have hjælp.

Jeg vil sige på vores vegne, at vi mener også, der er risiko for, at nogle af dem, der skulle have hjælp, ikke kommer med efter den opdeling og de kriterier, regeringen har lagt frem.

Altså et konstruktivt udvalgsarbejde, men vi skal ikke bilde befolkningen ind, at vi kan klare alt det her og disse tykke forslag med alle disse udviklede paragraffer, inden vi rejser på sommerferie.

Sønderby (V):

Jeg vil begynde med at sige, at den første del af hr. Bjørn Wesths tale syntes jeg lovede godt for de forhandlinger, vi skal have i udvalget. Der kan være lidt mere tvivl om den sidste, men jeg håber, at vi får en god debat i udvalget, så vi får løst de her problemer.

Vi vil fra Venstres side gerne takke regeringen, fordi den har fremlagt de her forslag. Det er landbrugsministeren og boligministeren og skatteministeren. Så har vi i hvert fald opfyldt et af vore valgløfter. Vi sagde, at det skulle komme hurtigst muligt. Nu sagde hr. Bjørn Westh, at det trak ud, men jeg synes, man har været hurtig.

Der har forståeligt nok i landbrugskredse hersket nogen usikkerhed, siden valget blev udskrevet, om, hvorvidt regeringen kunne nå at fremlægge de her lovforslag, og om Folketinget kan nå at færdigbehandle dem.

Nu har regeringen opfyldt sin del. Nu er det altså op til Folketinget, at vi gør forslagene færdig. Modsat hr. Bjørn Westh vil jeg meget nødig dele lovforslagene. De hænger sammen, hr. Bjørn Westh.

Nu kommer det altså an på en prøve, om Folketinget vil gøre de her ting færdig. I artikler, i valgtaler og ikke mindst i den afsluttende partilederrunde i fjernsynet lovede alle partierne – de, der er i Folketinget nu, også nogle af dem, der ikke kom ind – at nu skulle der komme en hurtig og en effektiv hjælp til landbruget.

Jo, landbruget havde mange venner i de dage. Det var måske ikke så meget for landmændenes skyld, men af hensyn til beskæftigelse og valutaindtægt. Det var det, hr. Bjørn Westh var inde på.

Nærings- & Nydelsesmiddelarbejder Forbundet har jo været aktive i bestræbelserne på at sikre arbejdspladser. Da det drejer sig om 250.000 beskæftigede, er det absolut en opgave, som vi må tage fat på og kunne enes om at løse.

Hos de sønderjyske husmands- og landboforeninger skal forbundsformand Georg Poulsen holde dyrskuetaalen. Det er måske ikke tilfældigt, for smedene har altid forstået landbrugets problemer og har indset den værdi, landbrugets produktion har både for den fælles samfundsøkonomi og for beskæftigelsen. Der er ingen, der kan undvære den valutaindtægt. Den faldt noget sidste år. Det viser alvoren i den debat, vi har her. Og arbejdspladserne bliver jo også færre og færre. Derfor skal der altså gøres noget ved det.

Det er også for Venstre afgørende, at vi nu fra Folketinget får sendt en klar melding ud til den enkelte landmand, ikke mindst til hans familie, om, at vi her i Folketinget påskønner den lange arbejdsdag, de har, til en stadig lavere indtjening. I en tid, hvor arbejdstiden bliver kortere for andre, i en tid, hvor ferierne bliver længere, i en tid, hvor årslønnen stiger for alle andre, kan det være svært at bevare optimismen, hvis man er begravet i arbejde, regninger og terminsydelser og eventuelt også dårligt landbrugsvejr som sidste år. Jeg giver da hr. Bjørn Westh ret i, at det er bedre i år. Vi har også haft en miljøhætz, som har været svær at leve med i en nedgangs-tid for den enkelte landmand.

Det er altså ikke kun et spørgsmål for den enkelte landmand og hans familie. Det at være landmand er en livsform, og til forskel fra alle andre er det hele hjemmets eksistens, der står på spil.

Regeringen nedsatte jo i 1987 det såkaldte Bernsteinudvalg på baggrund af de forhold, jeg har nævnt her. Vi kan vel nok sige, at af at være et regeringsudvalg har Bernsteinudvalget arbejdet hurtigt, og vi har fået forslag på bordet. Også ændringer af landbrugsloven presser allerede på. Hr. Grove og alle andre ordførere har været inde på, at dem skal vi have kigget på til efteråret. Den er jo næsten altid bag efter udviklingen. Venstre er meget tilfreds med, at landbrugsministeren i fremsættelsestalen tilkendegiver, at disse forslag om refinansiering af landbrugets gældsbyrde kun er første skridt i en række af forslag til løsning af landbrugets problemer.

[Sønderby]

En ændring af landbrugsloven presser på, så vi kan lette adgangen til at etablere lønsomme bedrifter, se på ejerform og regler om samdrift. Også erhvervsreglerne, som vi liberaliserede for to år siden, trænger til revision.

De lovforslag, vi skal drøfte her, er meget tekniske, og det kan være svært at komme ind på dem alle sammen. De skal sikre en renteletelse for den gæld, der ligger over de 30 pct. Det har ikke noget med socialhjælp at gøre. Det var hr. Gade, der var inde på Arne Larsens bemærkninger. Det har intet med socialhjælp at gøre. Det er noget, vi fra Folketingets side skal gøre for at klare beskæftigelse og valutaindtægt. Normalt har hr. Gade meget åbne øjne for socialhjælp.

Gældsproblemerne omfang kan illustreres ved den voldsomme stigning i den andel af driftsoverskuddet, der går til renter. I perioden fra 1970 til 1974 anvendte landbruget 29 pct. af driftsoverskuddet til renter. Og i år er man oppe på at bruge 70 pct. af driftsoverskuddet til renter.

Vi er derfor tilfreds med, at landbrugsministeren i de forslag, der er kommet, går længere end at tage den faste gæld med, men også tager andre lån med, der er sikkerhed for.

Der har været diskussion om, hvor mange deltidslændmænd der skal med. Landbrugsministeren er altså gået ned til de 900 timer modsat Bernsteinudvalget, og det er vi også tilfreds med. Landbrugsministeren har sagt, at der skal være økonomi i bedriften efter refinansieringen. Det må være et krav, vi alle sammen kan acceptere.

Ministeren giver med forslaget mulighed for refinansiering af al gæld under 70 pct. af handelsværdien med jordbrugslån, udlandslån, grønne obligationer og med gældssanering. Det var den vifte af forslag, landbrugsministeren gentagne gange har sagt skulle komme. Derfor er vi fra Venstres side tilfreds med, at det nu er opfyldt.

Der er nogle stopklodser i lovforslaget, det finder vi også nødvendigt, med hensyn til indtægt, og fordi man kræver, at der skal være landbrugsproduktion på den ejendom, der får gældssanering.

Med hensyn til administrationen er vi enige med ministeren i de 100.000 kr. i mindste lånegrænse. Vi tror, at rammen på de 23,4 mia. kr. holder, og ellers findes der vel også løsninger

på det. Vi er opmærksomme på, at der fra landbrugets side har været ønske om større ordninger, men vi er tilfredse med de forslag, der er fremlagt her.

For at få landbrug med god produktion, men med meget stor gæld med i refinansieringen foreslår landbrugsministeren 1 mia. kr. til gældssanering. Alle ordførerne har været enige i, at det er der behov for, således at ikke nogen af dem, der kan komme ind i en gældssanering, skal komme ud i en tvangssituation. Vi vil da også gerne have lidt flere end 1.500 med.

Vi er alle enige om, at dette koster, og det har regeringen som sagt også erkendt, da de tre ministre i fredags fremlagde forslagene. Men da forslagene jo, når vi har vedtaget dem, skal godkendes i EF, har regeringen, da den fremlagde forslagene, også sagt, at der kan være behov for en udskydelse af terminsbetalingen for de landmænd, der kan omfattes af ordningen, og som skal betale ydelser til realkreditinstitutterne, og det er en ordning, vi er tilfreds med.

Nu er det som sagt op til Folketingets partier at færdiggøre disse lovforslag så hurtigt som muligt, og jeg håber, hr. Bjørn Westh vil være med til at gøre dem færdige alle sammen. Som jeg sagde før, havde landbruget mange venner under valget, også under regeringsforhandlingerne. Den 19. maj udtalte hr. Bjørn Westh til Børsen i forbindelse med Socialdemokratiets oplæg til regeringsgrundlag:

»Socialdemokratiet er parat til at forhandle grønne obligationer, og samtidig må vi kræve flere deltidslændmænd med ind i ordningen.«

Det er sket, hr. Bjørn Westh. Der er kommet flere deltidslændmænd med ind i ordningen. De tre elementer: Jordbrugslån, udlandslån og grønne obligationer, er med i pakken, så der skulle være mulighed for enighed om at få forslagene færdig.

Rundt omkring i landet fejrer vi i disse måneder stavnsbåndets ophævelse. Vi fik en fri bonde, fri fra stavnsbånd. Vi skabte et landbrugsland, som i næsten 200 år klarede forskellige omstillinger selv uden hjælp fra det offentlige. Et af de nuværende bånd er den voldsomme rentebyrde, som dansk landbrug har i forhold til de lande, vi skal konkurrere med. Folketinget har muligheder for med de forslag, der er fremlagt nu, at hjælpe landbruget ud over den problematik. Vi må så senere kigge på andre problemer. Miljøkompensationerne har vi ikke

[Sønderby]

på plads. Heller ikke skat på ejendom, forslag om dyrevelfærd og andre forslag, men dem må vi tage fat på sammen med landbrugsloven til efteråret.

Vi må støtte den frie bonde, så han kan konkurrere på lige fod med landmænd i andre lande, så både han og familien kan se en mere sikker fremtid i møde. Ansvar er Folketingets. Vi vil fra Venstres side støtte disse forslag. Vi håber på et hurtigt, men også grundigt udvalgsarbejde, og vi starter jo ret omgående.

Dohrmann (FP):

Gennem mange, mange år har dansk landbrug slæbt milliarder og atter milliarder af kroner hjem til den danske valutakasse. Gennem de samme år har dansk landbrug skaffet en masse arbejdspladser, hundredtusinder af arbejdspladser. Dansk landbrug har skaffet Danmark et godt ry i udlandet gennem de gode produkter, der er blevet eksporteret.

På den baggrund er det sørgeligt, at stort set hver eneste gang vi har diskuteret landbrugets forhold her i Folketinget, har det været, fordi man skulle gennemføre en eller anden høstabsordning, gældssanering osv. Det er stort set indholdet af de debatter, der har været her i Folketinget om landbrugets forhold.

Fremskridtspartiet har ved flere lejligheder, også i det sidste år, forsøgt at få et flertal i Folketinget til at tage landbrugets problemer alvorligt. Vi har forsøgt at få Folketingets flertal til at indse, hvilken katastrofal nedtur dansk landbrugserhverv var inde i. Ikke før umiddelbart før valget var der nogle af de andre partier, der begyndte at tage det en smule alvorligt. Det var deprimerende. Derfor vil jeg da gerne her efter valget udtrykke min glæde over, at vi endelig kommer til igen at debattere landbrugets forhold og herunder i særdeleshed landbrugets fremtidige vilkår.

Jeg vil godt indledningsvis sige om landbrugsministerens forslag, at det er fuldstændig rigtigt, som ministeren skriver i sin fremsættelse, at disse forslag ikke løser landbrugets problemer på længere sigt. De er midlertidige, og hvis de får lov til at stå isoleret, befinder vi os i nøjagtig samme situation om kort tid. Så derfor: Også fuld tilslutning til, at der sandelig skal gennemføres noget mere langsigtet, noget, som kan give dansk landbrug bare forhåbninger om at kunne overleve som selvstændigt erhverv.

Det hjælper selvfølgelig ikke at stå og rippe op i alle de fejl, der er gjort, men jeg kan ikke lade være med at nævne sådan noget som hele vandmiljøplanen, den hetz, der blev ført her i Folketinget imod landbruget, hvor man hængte de enkelte landmænd ud som nogle, der var fuldstændig ligeglade med miljøet, som grisede det hele til, og som faktisk kun var interesseret i én eneste ting, og det var at sprede så meget kunstgødning som overhovedet muligt. Den debat og den stemning er heldigvis vendt. De folk, der stod i spidsen for den, er på tilbagetog nu, og det skal vi alle sammen være glade for.

Jeg vil godt sige, at skal dansk landbrug have en chance for at overleve som et godt erhverv, som et levedygtigt erhverv, som et erhverv, der ikke gang efter gang bliver tvunget til at stå med hatten i hånden, så skal vi ganske enkelt have ophævet mange, mange af de erhvervsfjendtlige og tåbelige restriktioner, der findes.

Intet erhverv, uanset om det er landbrug, industri eller hvad det er, kan eksistere, hvis det bliver belempret med nogle ting, som gør, at den enkelte ikke kan få lov til at udfolde sig, ikke kan få lov til at drive sin bedrift, som vedkommende finder mest hensigtsmæssigt.

Jeg har nævnt vandmiljøplanen. Vi mener i Fremskridtspartiet, at hele det afsnit, der vedrører landbruget, skulle man tage og pille ud af vandmiljøplanen. Det ved jeg at der ikke er politisk vilje til, men det var i hvert fald et område, hvor man kunne hjælpe landbruget, sådan at også landmændene igen fik en smule tiltro til, at det kunne betale sig at investere, kunne betale sig at gøre en indsats. Der findes et hav af restriktioner og bestemmelser, der forhindrer den enkelte i at bringe sin bedrift frem eller sætte sig i stand til at udføre sit job på en måde, som gør erhvervet konkurrencedygtigt.

Hvis vi kigger på sådan noget som renten og sammenligner med Holland, Vesttyskland osv., er det da helt klart: Hvordan skal dansk landbrug kunne konkurrere og investere, når man skal betale så meget mere i rente end udenlandske konkurrenter? Vi har bopælspligt, og vi har krav om hovederhverv, dræningsforbud, grønne marker, gylleanlæg, braklægning, marginaljorder. Det ene med det andet har medvirket til, at man har taget modet fuldstændig fra landmændene, og det er klart, at det resulterer i, at investeringerne falder, og det vil senere give sig udslag i, at eksportindtægterne falder. Vi har

[Dohrmann]

set nogle slagterier, der har lukket som følge af, at der ikke bliver produceret så meget mere. Kort sagt har man umuliggjort en fornuftig erhvervsmæssig drift. Det vil vi hellere end gerne medvirke til at ændre.

Vi glæder os som sagt over, at ministeren langt om længe har lagt sine forslag frem, men vi havde gerne set, at nogle af de ting, som forhindrer landbruget i at være et godt og konkurrencedygtigt erhverv, også havde ligget på bordet her i dag, sådan at vi kunne have behandlet dem samtidig. Der henvises gang efter gang til Bernsteinudvalget og til, at der skal komme nogle yderligere betænkninger. Jamen vi ved jo alle sammen, hvor skoen trykker. Derfor er der aldeles ingen grund til, at man trækker tiden ud og henviser til, at det først skal fremsættes til efteråret.

Vedrørende de forslag, landbrugsministeren har lagt på bordet, er de grønne obligationer absolut noget, vi kan gå med til. Vi undrer os meget over den udtalelse, der faldt her i torsdags. Jeg kunne godt have lyst til at citere, hvad statsministeren egentlig sagde som svar til hr. Bjørn Westh. Jeg har desværre ikke spaltenumeret. Det foreligger ikke i fortryk endnu. Statsministeren sagde:

»Jeg vil gerne tilkendegive uden noget forbehold, at indførelse af grønne obligationer, som er fritaget for realrenteafgift, er forligsstof. Det vil sige, at hvis regeringen – hvad jeg venter – forelægger ideen om grønne obligationer til overvejelse her i Folketinget, så vi kan komme i gang med arbejdet og se, om vi kan bevæge os frem til flertal og bred enighed, så vil regeringen ikke forelægge de grønne obligationer – om jeg så må sige – til anden og tredje behandling, uden at det er, fordi vi har fundet enighed derom. Det må være betydningen af, at der er tale om forligsstof, og det skal man altid respektere mindst 100 pct.«

Det vil jeg meget gerne have landbrugsministeren til at uddybe, når han nu kommer herop. Betyder det, statsministeren sagde, at regeringen har deponeret sin landbrugspolitik hos Socialdemokratiet?

Jeg har gennem det, jeg har sagt, forsøgt at udtrykke Fremskridtspartiets positive holdning til at indgå et forlig med regeringspartierne om hele landbrugsområdet. Vi er overordentlig positive. Vi er overordentlig forhandlingsvenlige. Men for at vi kan komme videre,

er vi nødt til at have helt klar besked: Er det sådan, at landbrugsministeren og eventuelt andre ministre forlods er sat ud af spillet ved, at Socialdemokraterne skal godkende alt, hvad vi eventuelt bliver enige om? Hvis det er tilfældet, er vi oprigtigt kede af det, for så tror vi ikke på – det siger jeg på baggrund af det, vi tidligere har oplevet – at regeringspartierne og Socialdemokratiet kan finde frem til noget fornuftigt, i hvert fald ikke noget fornuftigt for landbruget, og det er trods alt landmændene, det drejer sig om.

Så derfor, og det vil jeg forfærdelig gerne have skåret ud i pap for landbrugsministeren: Vi deltager som sagt gerne i en forhandling, eventuelt med landbrugets organisationer som biddere. Når jeg nævner det, så er det bl.a., fordi vi tror, at landbrugets organisationer med den både faglige og saglige viden, de er i besiddelse af, måske kan medvirke til at skabe lidt bedre enighed om nogle ting, som det måske ellers vil knibe lidt med.

Jeg gentager: Fremskridtspartiets vilje til at indgå i forhandlinger er her, og det ville være dejligt for landbruget først og fremmest – og det er dem, vi taler om her – hvis vi her i 200-året for stavnsbåndets ophævelse endelig kunne komme i gang med at fjerne nogle af de ting, der indtil i dag har ødelagt landbruget.

Larsen-Ledet (RV):

For Det Radikale Venstre er det noget af en mærkedag. I efteråret ved høsttabsdebatten efterlyste vi både terminsudsættelse og refinansiering af landbruget, og den 15. januar fremsatte vi et beslutningsforslag om refinansiering. Nu er forslaget her, og der er grund til at glæde sig over, at regeringen er kommet frem med forslaget nu. Og det er det, vi skal til at tage fat på.

Landbruget i Danmark har fortsat stor betydning for samfundet, både hvad angår beskæftigelse og valutaindtjening. Landbruget har også stor betydning for det totale bosætningsmønster i vore landområder og de tilknyttede bysamfund; bl. a. derfor beskæftiger vi os politisk med landbrugets forhold.

Det er selvfølgelig ikke direkte politikernes opgave at afgøre landbrugets forhold. Vi kan lovfæste, og vi kan lave nogle overordnede strukturelle rammer og omkostningsbetingelser, men det er landmandsfamilierne og deres organisationer, der har det endelige ansvar for, hvilke veje man vil gå.

[Larsen-Ledet]

Vi kan ikke spænde og der bliver ikke spændt noget totalt sikkerhedsnet ud under alle landbrugere. Det ville der ikke hverken praktisk eller politisk være mulighed for.

Men landbruget har for tiden nogle alvorlige problemer. For det første har mange landmænd en stor gældsbyrde, som er belagt med en langt højere rente, end mange af vore konkurrenter på verdensmarkedet har. Det forslag, vi behandler i dag, vil i nogen grad afbøde virkningen af det høje renteniveau, som mange danske landmænd har og vil have i en længere årrække.

Et andet alvorligt problem, som landbruget i øjeblikket er ude for – og det er ikke noget, som Folketinget kan gøre noget ved – er priserne på vores landbrugsprodukter, som især er forandret af, at der er overproduktion af landbrugsvarer i den vestlige verden. Her er det jo landbrugets ansvar, hvad man gør – om man vil sætte stærkt på kvalitetsbetonede, højt forædlede varer og mener, at det kan være en af vejene.

I den forbindelse kan der også være grund til at gøre opmærksom på nye produktioner, på nicher, på økologisk landbrug. Jeg har i forgårs set nogle tyske tilbudspriser på dansk økologisk ost, som var dobbelt så høje som for den traditionelle ost. Hvorfor ikke også udnytte de muligheder?

Vi har nu forslag på bordet, som Folketinget skal tage stilling til, og som der er lagt op til forhandling om. Allerede på nuværende tidspunkt under debatten her kan man i hvert fald med glæde konstatere den åbning, der har været fra forskellige politiske partiers side. Det er efter min opfattelse virkelig positivt og konstruktivt, at vi får den debat til at forløbe på en sådan måde, at det ikke er de skarpe modsætningsforhold, der kommer til at præge debatten, men et ønske om, at vi kan prøve på at finde hinanden så bredt som muligt for at få en løsning på bordet.

Vi er ikke fra radikal side utilfredse med den indflydelse, vi har haft på forslaget. Vi noterer med glæde 900-timers-reglen. Det er specielt vigtigt for de deltidslandmænd, der bygger et landbrug op, og som ikke har kapitalgrundlag nok til at starte på et bæredygtigt landbrug. Det er glimrende, at de er med.

Vi er også tilfredse med, at ordningen omfatter mindre landbrug med hovederhverv ved landbruget, og at al tinglyst gæld inden for 70

pct.s lånegrænsen kan refinansieres, hvis forudsætningerne i øvrigt opfyldes, samt udsættelsen af terminsbetalingerne og gældssanereringen.

Jeg håber, at landbruget vil opfatte forslaget som et politisk signal om, at Folketinget er interesseret i, at landbruget ikke knækker halsen i den krise, som erhvervet er ude i. Jeg håber, at initiativ og foretagsomhed vil præge landbruget fremover.

Det er beklageligt, at den nye vismand, Arne Larsen, betegner refinansieringsforslaget som socialhjælp til landbruget. Sagen er jo reelt den, at vi har en højere rente for mange af vore landbrug end vore konkurrenter, og politisk kan man vel sige uden at være polemisk, at der i det danske Folketing virkelig var en interesse for, at vi havde et renteniveau, som kunne tiltrække udenlandsk kapital. Derfor synes jeg, at det er barsk tale at kalde den rentereduktion til landbruget, der er tale om her, for socialhjælp. Jeg synes ikke, vi kan forsvare at kræve af danske landmænd, at de skal være lige så meget dygtigere, som den danske rente er højere end konkurrenternes.

Endelig fremgår det også tydeligt af forslaget, at ikke alle landbrugere kan blive bragt på ret køl, desværre.

I den skriftlige fremsættelse af lovforslaget omtaler landbrugsministeren kommissoriet til Bernsteinudvalgets anden rapport, som skal komme til efteråret, og som skal indgå i drøftelsen i den nye samling.

Vi er enige i, at finansieringsforslaget skal gøres færdigt nu. Vi er enige i, at landbrugsloven bør liberaliseres, og at der bør være lettere adgang til at købe landbrug. Vi er enige i, at forpagtningsforhold og ejerformer bør indgå i drøftelserne til efteråret.

Men vi vil alligevel gerne minde om en undersøgelse blandt Danske Husmandsforeningers regnskabsførende landmænd, som viser den økonomiske variation i regnskaberne. Her udgør driftsledereffekten 65 pct., og størrelses-effekten i landbruget udgør kun 15 pct., og så er der forskellige ting, der udgør de resterende 20 pct.

Derfor bør vi ikke stirre os blinde på stordriften. Vi har en samfundsmæssig interesse i, at der fortsat er liv på landet. Vi har interesse i at kunne opretholde så mange skoler og forretninger og håndværkere som muligt. Vi har et kulturmønster, som nødig skulle gå til grunde. I

[Larsen-Ledet]

EF-sammenhæng har vi storlandbrug i Danmark, og der skal fortsat være plads for almindelige mennesker også på landet. Fremtiden skal ikke kun være for supermennesker.

Afslutningsvis vil jeg gerne på Det Radikale Venstres vegne give positiv tilslutning til lovforslaget og til forhandlingerne i udvalget om alle de fire landbrugsforslag, L 27, L 28, L 29 og L 30.

Duetoft (CD):

Da jeg her til morgen kørte hjemmefra og ind til Christiansborg, mødte der mig et København, der var fint pyntet. Der var transparenter med årstallene 1788-1988, og det var reklame for festlighederne i anledning af stavnsbåndets ophævelse.

Jeg kom da til at tænke på, at den bedste gave, Folketinget i dag kunne give landbruget i forbindelse med jubilæet, er ordninger, der dels bringer landmænd ud af den aktuelle krise, dels hindrer, at vi igen om 2 år skal lave en hovsaløsning for at redde, hvad der reddes kan.

Den krise, vi i dag taler om, er ikke helt almindelig. Den gælder et helt erhverv, men den gælder jo i realiteten også en hel livsform. Når man mister sin gård, mister man ikke blot et job. Man mister bolig, og man mister måske familietraditioner; man mister livet på landet og skal pludselig til at indrette sig på et liv i byen. At det danske samfund så samtidig risikerer at miste store valutaindtægter, sætter jo blot det hele i relief. Landbrugets krise er hele det danske samfunds krise.

Vi håber, at de fremsatte forslag er de første skridt i en række, der effektivt vil sætte ind over for landbrugets problemer. De må under ingen omstændigheder få lov at stå alene.

Jeg skal komme med nogle CD-tanker om, hvor vi mener de fremsatte forslag skal suppleres. Den mere specielle vurdering af de forslag, der er fremsat, vil jeg overlade til hr. Bollmann. Dog er der en enkelt ting, jeg godt vil tage op.

Jeg ved, der er meget administration i forbindelse med refinansieringen, men jeg må på CD's vegne understrege, at ingen landmænd bør komme til en tvangsauktion, hvis denne lovgivning kunne have hjulpet dem, og hvis de skulle komme i den situation, blot fordi det tager tid at gennemføre refinansieringen. Derfor mener vi, at det er vigtigt, at garantiordningerne for henstand for terminsydelserne kommer igennem.

Når vi så skal til at følge disse forslag op med andre for at bringe landbruget generelt ud af krisen, må man efter CD's mening også tage fat på det, man kunne kalde tabuerne. Til efteråret må Folketinget hurtigt gennemføre en egentlig helhedsløsning for landbruget.

EF får ofte skyld for landbrugets krise. Det sker vel navnlig i kredse, der ikke har noget med landbruget at gøre. Vel er det rigtigt, at mange landmænd investerede og måske overinvesterede i håb om EF's lyksaligheder, men overproduktion og kvoter har senere lagt en dæmper på mulighederne, og det gjorde det jo ikke bedre, at et flertal her i Folketinget i 1970'erne lagde en særskat på landbruget, en skat, der bl.a. medførte, at brugene ikke blev konsolideret nok. Men i CD kan vi samtidig efterlyse en holdningsændring i EF. Danmark bør gå i spidsen med en holdning i Fællesskabet, der siger, at de, der er bedst til tingene, skal udføre dem. De geografiske områder i Fællesskabet, der ikke kan klare sig, må så hjælpes via Socialfonden. Jeg kan godt forstå de effektive danske landmænd, der undrer sig over, at de skal holde igen, for at mindre effektive brug i andre regioner i EF skal kunne fungere.

Det kan da godt være, at det her lyder kynisk, og det kan også godt være, man ikke skal tage det fulde skridt, for det kunne måske ende i en landbrugsstruktur, som ikke alle er glade for i Europa. Omvendt bør EF opfattes som et samlet område, og specielt efter at det indre marked er gennemført i 1992, er der vel ingen, der f.eks. i Danmark ville føre en erhvervs politik efter devisen, at alle skal alt. Det skal man heller ikke i EF, for det skal opfattes som et samlet område.

Et andet tabuemne, der bør tages op, og som Bernsteinrapporten tager fat på, er dette, at der bliver færre, men større brug, og så ved siden af disse flere deltidsbrug. Jeg synes, det var meget uhyggeligt i valgkampen at høre begge fløje – både den ene fløj og den anden fløj her i Tinget – tordne mod nedlæggelser og sammenlægninger. De talte jo mod bedre vidende. Alene den teknologiske udvikling tilsiger, at man får større enheder.

CD vil gerne opfordre landbrugsministeren til at komme med en ændring af landbrugsloven, således at sammenlægninger og forpagtninger bliver lettere, og indtil en sådan ændring kan gennemføres, vil vi gerne opfordre ministeren til at se vældig liberalt på dispensationsmulighederne.

[Duetoft]

I forbindelse med en landbrugslovsrevision skal vi nok også kikke på uddannelseskravene. Vi vil give mulighed for nye ejerformer, selv om mange af os har en følelsesmæssig binding til selvejet.

I forbindelse med en helhedsløsning må vi også se på de muligheder, landmænd, der forlader deres gård, har for job og uddannelsesstøtte. Men vi skal samtidig gøre det lettere at være deltidslandmand, for det kan jo være, at det bliver disse brug, der kommer til at danne grundlag for en fortsat landbokultur og opretholdelse af en række landsbyer og servicefunktioner i disse. Vi skal undgå, at overgangen til større enheder kommer til at betyde en affolkning af landområderne.

Endelig må vi erkende, at de, der har været værst ved landbruget, er danskerne selv. Det er de byboere, der har råbt på billige landbrugsprodukter uden at forstå, at dette krav gav landbruget såvel miljø- som arbejdsmiljøproblemer, de samme byboere, der har været chokeret over at opdage, at man slår dyr ihjel på slagterierne. Og så er de i øvrigt gået ned i det lokale supermarked og har købt deres frosne bøffer.

Det, jeg vil efterlyse, er en generel forståelse for landbruget og dets problemer. Danmark har været det første land til at gennemføre miljøkrav, der dels gav arbejdsmæssige, dels økonomiske problemer i landbruget. Hvis vi skal fastholde disse krav, er det nødvendigt, at vi via EF sikrer os, at vores konkurrenter bliver lige så dårligt stillet som vore landmænd. Selv offentlige institutioner har de sidste måneder ført an i kampagnen om at stemple landbruget som miljøsvineren nr. 1. En sådan kampagne kan kun føre til krav om, at udgifterne til forbedring af miljøet skal komme fra landbruget, selv om det ville være meget mere rimeligt, at hele samfundet delte udgifterne. Og hvordan tror man egentlig, at det renomme, man forsøger at give landbruget, virker på de unge, der måske gerne ville ind i erhvervet? Mon ikke de så bliver væk?

Vi er også nødt til at kikke på ejendomsskatterne, på formueskatten og de andre afgifter, f.eks. arbejdsgiverafgifterne, som vi selv i Danmark har lagt på erhvervet. Det er noget underligt noget, at vi på én gang taler om lettelse af gæld og refinansiering, mens vi lægger skatter og afgifter som ekstrabyrder på erhvervet. Det er noget af det, vi bør tage op i efteråret.

CD kan støtte de fremsatte forslag, men kun som et første skridt. Jeg har nævnt en række andre områder for at vise, at forslagene kun er en begyndelse, og at vi straks i oktober må tage fat på en bredere pakke, der kan forhindre, at vi igen om 2 år står og diskuterer det, som er på dagsordenen i dag.

Nu vil hr. Bollmann tage sig af den mere specielle kommentar til lovforslagene.

Bollmann (CD):

De mere principielle betragtninger, som vor ordfører kom med på CD's vegne, skal jeg selvfølgelig ikke gentage. Jeg har nogle mere specielle kommentarer og spørgsmål, som vi finder det interessant at få afklaret. Jeg vil gerne straks sige, at hvis jeg ikke får svar på alle spørgsmålene her og nu, så er jeg helt indforstået. Det er også det, vi har udvalgsarbejdet til.

Det første, jeg gerne vil pege på, er selve ombytningsoperationen, om jeg så må sige. Her er tale om beløb på op imod 23 mia. kr. fordelt over de tre typer af lån, og det må jo siges at være en ordentlig mundfuld. Jeg synes, det er interessant, at staten så aktivt går ind i markedet for at ændre kurspåvirkningen, og jeg går ud fra, at det er rigtigt forstået.

Når jeg alligevel sætter spørgsmålstegn ved, om påvirkning kan undgås, så er det, fordi jeg bl.a. husker en operation for nogle år siden på et andet område, nemlig samspilsramte byggerier på det almennyttige boligområde. Der var der også tale om en ombygning, men det var af en størrelsesorden, der var ca. en tiendedel af den, vi taler om her, og den gav i hvert fald mange steder anledning til meget dybe panderynker. Hvis det er gode erfaringer fra dengang, der gør, at man tør gå i gang, så er vi selvfølgelig glade og tilfredse, for vi skal selvfølgelig ikke sætte os imod det princip, men jeg vil bare gøre opmærksom på nu, at det er en stor mundfuld.

Jeg skal måske lige nævne i den forbindelse, at jeg selvfølgelig har registreret forslaget om at afvige fra balanceprincippet, og jeg har da også set, at der skal opkræves et ekstragebyr hos landmanden. Og så har jeg også forstået – jeg ved ikke, om det er rigtigt forstået – at lønningen med staten som mellemmand ikke er valgfri, men er et krav, og det kan jo være interessant nok i sig selv.

Det andet, jeg vil nævne, er spørgsmålet om kursreguleringspuljen eller restgældsregule-

[Bollmann]

ringsfonden. Jeg går ud fra, at det er det samme begreb, ellers vil jeg gerne rettes. Her fremgår det, at man vil forhandle med landbrugets organisationer og med realkreditten om, hvordan sådan noget skal tilvejebringes. Jeg har set, at der står noget om problemet i L 29, jeg tror, det er den foreslåede § 23 g. Jeg vil gerne spørge, om det er dækkende, det, der står dér. Hvis disse bestemmelser er dækkende, hvad er det så, der skal forhandles? Og hvis ikke det er dækkende, hvad er det så, man vil? Det er muligt, at jeg ikke har fået læst godt nok på lektien, men det er altså temmelig tungt stof, det her drejer sig om, og det er i hvert fald stof, som også vi i CD kun har haft en 2-3 dage til at se nærmere på.

For det tredje vil jeg gerne sige om de skattemæssige konsekvenser, at her finder vi ingen anledning til at pege på nogen problemer. Jeg har noteret mig, at Socialdemokratiet i hvert fald i de senere måneder har været ret skeptisk eller afvisende over for grønne obligationer, men hvis jeg husker rigtigt, så kom begrebet de grønne obligationer i sin tid frem efter forslag fra den daværende boligminister, hr. Erling Olsen.

Jeg kan heller ikke se, at der skulle være så store problemer, for når vi har talt om andre obligationstyper, der skulle fritages for realrenteafgift, så har der jo ikke været problemer. Her tænker jeg selvfølgelig på indeksslån, almindelig indeks, men da også på de jordbrugslån, vi indførte for et par år siden; dér havde man altså ingen problemer. Men jeg forstod på hr. Bjørn Westh, at Socialdemokratiet måske også her er til at tale med, og det synes jeg er meget positivt.

Jeg har endelig et spørgsmål om reguleringsmekanismen for jordbrugslåne. Jeg har opfattet det sådan, at der skal indføres et nyt indeks, og det synes jeg lyder meget forstandigt; det hedder det vel nu til dags. Men jeg vil gerne spørge, om det kun gælder de nye, eller om det også vil komme til at omfatte de tidligere typer jordbrugslån. Jeg kunne også godt tænke mig at høre, om ministeren har en fornemmelse af, hvordan landbruget selv ser på den nye mekanisme.

Alt i alt synes vi, det er udmærket, regeringen er kommet frem med disse forslag, og CD er meget positive, som det også blev sagt før, men vi vil gerne understrege til sidst, at dette her ik-

ke er tilstrækkeligt til at klare landbrugets problemer.

Kofod-Svendsen (KRF):

Jeg vil gerne begynde med at komplimentere landbrugsministeren og de andre ministre, som er kommet med disse lovforslag. Jeg vil først sige lidt generelt om landbrugets betydning og så lidt om forslagene, og til sidst vil jeg også komme med nogle kritiske bemærkninger, nogle af de ting, som jeg synes er svagheden ved det fremlagte.

Når vi drøfter denne landbrugspakke, så tror jeg, det er vigtigt, at vi ser den på baggrund af spørgsmålet: Hvilken betydning har dansk landbrug i grunden for hele det danske samfund? Dér mener jeg, at ikke blot økonomisk, men også kulturelt har det danske landbrug en utrolig stor betydning, og derfor har vi af nationale grunde en forpligtelse til virkelig at vedtage en landbrugsordning, som der er perspektiv i.

Det er jo ikke sådan, at landbruget kun har betydning for en lille del af den danske befolkning. Hvis det går dårligt for landbruget, så får det en lang række uheldige følgevirkninger, det gælder i forædlingsindustrien, men det gælder også videre inden for hele eksporten. Så de procentvis få, der er beskæftiget i dansk landbrug, har enorm betydning for hele samfundet.

Hvad betyder dansk landbrug så ikke kulturelt? Hvad har dansk landbrug ikke betydet for hele den kulturelle udvikling i vort samfund? Hvis landbruget går tilbage, så vil det gå ud over landsbymiljøet, det vil gå ud over den kultur, som er vokset frem, og som har haft en bærende betydning. Hvis vi ser bort fra alt dette og udelukkende begynder at vurdere, om vi fra samfundets side kommer til at yde lidt mere eller lidt mindre til landbrugets øjeblikkelige krise, så ser vi for kortsigtet.

Hvad er så det, der aktuelt er brug for økonomisk? Jeg mener, der er brug for terminshenstand, som det er sagt, der er brug for en gælds-sanerung, og der er brug for en refinansiering. Her er det vigtigt for Kristeligt Folkeparti, at der ydes tilbud, så der virkelig gives valgmuligheder for den enkelte landmand, en bred vifte af tilbud. Det mener jeg også at regeringen har levet op til.

Vi tilslutter os muligheden både for udlandslån, grønne obligationer og jordbrugslån, og så

[Kofod-Svendsen]

går vi ud fra, at man kan gennemføre refinansieringen, sådan at man ikke får øgede stempeludgifter eller på andre måder gebyrer, som belaster den enkelte landmand. Det vil vi gerne undersøge nærmere under udvalgsarbejdet, så refinansieringsordningen bliver gennemført, så det virkelig er også teknisk så gunstigt og så hensigtsmæssigt som muligt for den enkelte landmand.

Vi har med tilfredshed i Kristeligt Folkeparti noteret, at lovforslaget – det omtales i de almindelige bemærkninger til L 27, afsnit 4 – giver bedre mulighed for deltidslandmænd, end Bernsteinrapporten lagde op til. Vi mener, det er godt især for de landmænd, der skal bygge en landbrugsproduktion op. Det er naturligvis ikke direktører og præster eller andre, der driver landbrug som hobby, der skal have en hjælp. Det er klart, de skal ikke med, og jeg har også med tilfredshed noteret mig, at den slags mennesker, som jeg da ellers kan have meget sympati for – især nogle af dem i hvert fald – ikke bliver hjulpet her.

Jeg er også glad for, at det mindre landbrug får en håndsrækning gennem det, der er lagt frem. Jeg kan kun komplimentere for de, synes jeg, forbedringer, der er tale om i det fremlagte i forhold til Bernsteinrapporten.

Men så har jeg nogle kritiske bemærkninger, som går på, at der er en ganske stor del af de danske landmænd, som ikke bliver hjulpet. Det drejer sig vel om ca. 15.000, så vidt jeg har kunnet læse mig til. 15.000 bliver ladet i stikken. Det mener vi er for mange. De repræsenterer ca. 25 pct. af den samlede landbrugsproduktion.

Jeg bemærkede, at Venstres ordfører, hr. Sønderby, sagde, at der skulle være økonomi i bedrifterne, og dér må jeg spørge: Er det det eneste, Venstre har at tilbyde de ca. 15.000 landmænd, der repræsenterer ca. 25 pct. af den samlede produktion, at der skal være økonomi i bedrifterne? Hvis ikke, så må de altså bare gå nedentom og hjem? Jeg mener, at dette vil koste for meget – menneskeligt for de pågældende, men også nationalt, samfundsmæssigt. Der vil jo mangle en ganske betydelig produktion, som vil få arbejdsløshed til følge, hvilket igen vil medføre manglende eksport.

Jeg tror, at hvis disse 15.000 bliver ladet i stikken, så vil de blive opkøbt af andre. Jeg tror ikke, vi har unge, der er parat til at gå ind på disse ca. 15.000 brug. De vil altså blive opkøbt af an-

dre, så stordriften vil blive fremmet. Jeg tror, at det især vil betyde øget planteproduktion, så den animalske produktion vil gå tilbage. Den udvikling tror jeg af mange grunde vil være uheldig, og derfor må vi opfordre regeringen til at arbejde på, at adskillige af disse 15.000 også bliver omfattet. Det vil Kristeligt Folkeparti følge meget nøje og stille ændringsforslag om under udvalgsarbejdet, så vi får flere af disse 15.000 med.

Så vil jeg kommentere afdragsbidragene. Så vidt jeg har kunnet forstå af lovforslaget, vil afdragsbidragene på jordbrugslån blive givet efter de regler, der gælder i ligningslovens § 28, stk. 4, hvor privatforbruget ikke må overstige ca. 121.000 kr., men dér kan man jo forestille sig en landmandsfamilie, som tager 100.000 kr. ud af bedriften, og så har de 5 børn, således at de har 25.000 kr. i børnefamilieydelse, og så har de altså i alt et forbrug på 125.000 kr. De vil, efter hvad jeg har fået oplyst, ikke kunne få fuld fordel af afdragsbidragsordningen – jeg vil gerne spørge landsbrugsministeren, om det er tilfældet – mens en anden familie, som tager 120.000 kr. ud af bedriften, og som ingen børn har og derfor ikke har nogen børnefamilieydelse, vil kunne nyde godt af ordningen. Hvis det er tilfældet, finder jeg, at ordningen er famili-efjendsk, og så bør den ændres. Jeg vil gerne høre, om den redegørelse, jeg her har givet, og som jeg har fra kyndige inden for landbruget, er korrekt.

Så vil jeg om jordbrugslånene stille det spørgsmål: Hvordan bliver indekseringen her? Jeg forstår godt, at mange landmænd er skeptiske over for jordbrugslånenes indeksering, for her må det være afgørende, at indeksreguleringen udtrykkelig bliver sektorspecifik, dvs. fuldt ud afhængig af et landbrugsindeks.

Til sidst vil jeg nævne, at der ikke alene må være tale om nogle her-og-nu-løsninger; vi må også se fremad, føre en langsigtet landbrugspolitik. Derfor er jeg glad for, at der på side 7 i Bernsteinrapporten under kommissoriet udtrykkelig siges, at man også skal se på at supplere den personlige ejerform og den traditionelle finansiering ved andre besiddelses- og finansieringsformer. Det medvirker vi meget gerne til, men for os er det væsentligt, at familiebbruget og selvejret fortsat er i centrum; så kan vi supplere på forskellig måde.

[Kofod-Svendsen]

Jeg synes også, at det er flot med nicheproduktion og økologisk jordbrug, men vi mener også, at det skattepolitiske må inddrages. Her er det afgørende, at formueskatten bliver lempet. Der ligger vi vægt på, at hver enkelt ægtefælle får sit eget bundfradrag; så fjerner vi på én gang det ægteskabsdiskriminerende, og samtidig vil det være af stor betydning for landbruget.

Vi vil fra Kristeligt Folkepartis side medvirke positivt under udvalgsarbejdet, men vi mener, der er nogle store skønhedsfejl, og vi vil gerne gøre vort til, at de bliver fjernet.

Landbrugsministeren (Tørnæs):

Jeg vil gerne først takke ordførerne for en saglig og god debat. Jeg vil også takke for den generelt velvillige behandling, forslagene har fået. Det lover jo godt for det videre arbejde.

Jeg tillader mig også at tolke tilkendegivelserne som en udbredt erkendelse af, at der meget hurtigt skal findes løsninger på de problemer, landbruget står over for.

Det er jo fra stort set alle partiers side sagt, at der er behov for, at landbrugets gældsproblemer løses nu, ja, nogle har oven i købet efterlyst og kritiseret, at regeringen ikke tidligere er kommet med lovforslagene.

Ingen skal være i tvivl om, at det er en større sag, vi her har taget fat på, men det er nu grundigt forberedt i Bernsteinudvalget. Forslagene kunne naturligvis have været fremsat tidligere, hvis ikke de var blevet standset på grund af valget, men jeg mener ikke, vi kan lade landmændene undgælde for, at der måtte udskrives valg. Der må handles nu, og jeg er overbevist om, at i mange landbrugsfamilier følges denne debat meget spændt.

Folketinget kan nu give landbruget den fornødne sikkerhed for fremtiden, således at landbruget kan disponere. Jeg vil godt i den forbindelse føje til, at det er helt nødvendigt med en samlet løsning, inden Folketinget tager på sommerferie.

Vi kan ikke og skal ikke, som nogle har været inde på, nøjes med isoleret at gennemføre en henstandsordning og gældssaneringsordningen.

Sådanne ordninger vil jo også kun kunne fungere efter hensigten, når man er klar over, hvad de knytter sig til, altså hvad der kommer sammen med dem.

Forslagene, som har været til behandling, følger i stor udstrækning Bernsteinudvalgets rapport. Diskussionen på grundlag af rapporten har imidlertid ført til visse ændringer. Jeg tænker her først og fremmest på muligheden for, at også andre lån end realkreditlån kan refinansieres i det omfang, der måtte være behov for at komme med under ordningen.

For det andet, at flere deltidsbrug kan komme med, dog således, at hvis der er store indtægter udefra, vil der være mulighed for at reducere i refinansieringsomfanget. Men væsentligt er jo, at der er åbnet mulighed for større valgfrihed for den enkelte landmand.

Endvidere er der indføjet regler om mindstestørrelse af refinansieringen, ligesom refinansieringen kan begrænses, for at der kan være et rimeligt forhold mellem produktion og refinansieringsomfang.

Der er fra regeringens side lagt overordentlig stor vægt på betydningen af, at landmanden får den størst mulige valgfrihed til at sammensætte en refinansieringspakke i forhold til sin økonomi.

Realrentefriheden for grønne obligationer, som vi betragter som et helt nødvendigt led i helheden, kræver ændringer i lovgivningen om realrenteafgiften. Denne lovgivning er omfattet af et forlig med Socialdemokratiet fra december 1982, og ingen skal være i tvivl om, at vi selvfølgelig respekterer et sådant forlig. Det er også derfor, at jeg appellerer også på det område til et bredt samarbejde om refinansieringsforslagene.

Jeg vil gerne knytte enkelte kommentarer til ordførernes indlæg. Hr. Bjørn Westh udtrykte, at refinansieringen naturligvis ikke kan stå alene. Det var flere andre ordførere også inde på. Det er helt nødvendigt, at refinansieringen ses som et led i den fortsatte strukturudvikling og strukturtilpasning.

Vi er meget åbne for at diskutere i forbindelse med lovforslag til efteråret, hvor der mere præcist kan sættes ind på de områder. Vi har da intet imod – da vi forventer, at et bredt flertal kan føre refinansieringsordningen igennem – at det også vil være det samme flertal, der kan være parat til at føre den efterfølgende lovgivning igennem.

Hvis vi vurderer de enkelte elementer, der indgår i refinansieringen, så var hr. Bjørn Westh jo på det punkt lidt kritisk, idet han ud-

[Landbrugsministeren]

trykte det således, at refinansieringen giver for lidt og koster for meget. Jeg må gøre opmærksom på, at de statslige udgifter i forbindelse med de enkelte elementer stort set er lige store. Det er altså ikke rigtigt, hvis nogen forestiller sig, at grønne obligationer er dyrere. Men det er klart forskelligt fra bedrift til bedrift, hvad der passer bedst for den enkelte. For nogle vil det givetvis være sådan, at jordbrugslån vil være hensigtsmæssigt, for andre, at udlandslån vil være hensigtsmæssigt, og for andre igen vil grønne obligationer driftsøkonomisk betyde den største fordel.

Vi har tillid til, at den enkelte landmand på den enkelte bedrift formår at sammensætte refinansieringen således, at det samlet giver det bedste udbytte og dermed den største renteletelse for den enkelte bedrift og dermed konsoliderer driften bedst muligt.

Hr. Bjørn Westh var også inde på, hvordan statens udgifter i denne sammenhæng dækkes. Man skal jo ikke glemme, at det, der er tale om, er jo i virkeligheden erhverv. Landbrugserhvervet er jo trods alt erhvervsindsatsen og erhvervsafkastet, vi til sidst alle sammen er afhængige af.

Jeg er enig med hr. Grove i, at når der gennemføres en refinansiering, er der behov for, at det følges op af liberalisering af landbrugsloven. Man kan udtrykke det på den måde, at refinansieringen i virkeligheden øger behovet for liberalisering af landbrugslovgivningen.

Hr. Gade var inde på, om det nu også er de rigtige, der bliver hjulpet, og om det i virkeligheden ikke er en gang socialhjælp, der her er tale om. Hr. Gade citerede Arne Larsen, der skulle have udtrykt, at det kunne betragtes som en slags socialhjælp. Det mener jeg ikke er rigtigt. Det, der her er tale om, er jo en refinansiering af gældsbyrden, der sænker rentebyrden, men hvor et af kravene netop er, at der efterfølgende er økonomi i bedriften.

Jeg noterede mig da også, at hr. Gade sagde, at det ikke var sikkert, at man skulle refinansiere for det, der blev omtalt som den bedre ende. Vi mener, at refinansieringen skal adressere sig til de bedrifter, der for fremtiden har mulighed for at skabe økonomi i bedriften, og ikke være en slags socialhjælp, der bare, skal vi sige trækker pinen ud.

Hr. Gade nævnte også spørgsmålet om, hvordan man undgår kapitalisering. Det er jo et

tema, der har været nævnt mange gange i forbindelse med landbrugsordningerne. Jeg kan sige, at det problem er løst på den for så vidt simple og enkle måde, at refinansieringslånene forfalder til indløsning ved ejerskifte. Der skulle således ikke være nogen mulighed for, at der kan ske kapitalisering.

Hr. Bollmann udtrykte bekymring for, om det her ikke er en så stor operation, at det vil påvirke hele kapitalmarkedet. Det er klart, at man ikke svinger 23 mia. kr. rundt i kapitalsystemet, uden der er risiko for en vis påvirkning. Men det er jo netop for at reducere de negative konsekvenser til et absolut minimum, at vi har foreslået den ordning, hvor der kan foregå et reguleret salg, og hvor vi er indstillet på at afvige fra balanceprincippet. For man skal jo ikke afvise, at nogen kunne forfalde til at spekulere i det.

Hvis man nødvendigvis skulle ud at opkøbe obligationer i en bestemt serie for at kunne få refinansieret, så kunne det give anledning til en vis stigning i kursen på de pågældende papirer. Vi mener, at den måde, der er foreslået her, i væsentlig grad reducerer risikoen for en sådan kursglidning, ja, vi mener faktisk, at muligheden for den helt forsvinder, dels ved at der foregår et kontrolleret salg, dels ved at vi afviger fra balanceprincippet. Men det rejser til gengæld det spørgsmål, som hr. Bollmann også var inde på, at så må det også være et krav, at det skal foregå sådan, for hvis man får store dele til at foregå uden for sådan et system, vil den kontrollerende effekt af det jo være betydelig mindre.

Med hensyn til det spørgsmål, som hr. Bollmann rejste om jordbrugslånene, der er foreslået, kan jeg sige, at det er tanken, at de eksisterende jordbrugslån i og for sig fortsætter, som vi kender dem, og at det alene er de nye jordbrugslån, der relaterer sig til refinansieringsaspektet.

Hr. Kofod-Svendsen berørte det element, at det ikke er alle landmændene, der kan blive hjulpet af refinansieringsordningen. Det vil naturligvis altid være svært præcis at sætte tal på, hvor mange det bliver, der kan hjælpes, og hvor mange der desværre ikke kan. Det vil afhænge af mange ting, bl.a. mulighederne for gældsakkordering. I de beregningseksempler, som ledsager lovforslaget, forudses det, at 15.000 ud af de 90.000 bedrifter ikke umiddelbart er omfat-

[Landbrugsministeren]

tet. Men det siger til gengæld også noget om, hvor alvorlig situationen er for dansk landbrug, for det siger jo i virkeligheden, at disse bedrifter selv med en rente på 6-7 pct. ikke umiddelbart vil have mulighed for at få økonomi i bedriften.

Det understreger også, som mange ordførere har været inde på, behovet for efterfølgende lovgivning med hensyn til at understøtte den videre strukturudvikling i landbruget.

Til slut vil jeg endnu en gang takke for den positive modtagelse, lovforslagene har fået.

Bjørn Westh (S):

Det er bemærkelsesværdigt, at så mange har hæftet sig ved landbrugsloven og angrebet landbrugsloven. Den er jo karakteriseret ved, at landboforeninger og husmandsforeninger en tidlig eller sen januardag lavede et forlig på Axelborg, som Folketinget så gennemførte stort set uændret med én stemmes flertal mod Socialdemokratiet, bl.a. fordi vi påpegede de vanskeligheder, som de borgerlige partier nu har opdaget.

Men jeg vil godt sige, at vi gerne vil være med til at ændre på landbrugsloven, så den bliver mere relevant, også for de landmænd, der producerer.

I øvrigt må man vel sige, at det må være mærkeligt for Det Radikale Venstre at være medlem af en regering, hvor det største regeringsparti siger, at de helt kan afskaffe landbrugsloven, bare bopælskravet bliver opretholdt. Hvad vil man egentlig sige i den radikale gruppe til en sådan melding omkring landbrugsloven? Det viser vel, at denne regering i hvert fald på nogle områder er det, man kunne kalde en bastard.

Jeg skal ikke i øvrigt gå meget i detaljer med, hvad der er blevet sagt her i dag, men jeg vil sige, at vi gerne vil være med til at se på alle de andre ting, der også er blevet nævnt.

Landbrugsministeren mener, at der er gode muligheder for en samlet løsning, inden Folketinget sendes hjem, og det håber jeg også der er. Vi er parat til en hurtig løsning – det kan også være en samlet løsning, det må man gerne kalde det – der rummer terminshenstand, der rummer gældssanering, der rummer refinansiering med jordbrugslån, eventuelt også med udlandslån. Men bliver der tale om grønne obligationer, så mener vi ikke, problemerne er så nemme, som landbrugsministeren siger, så må vi gå mere i dybden og se på det. Så vil det tage længere tid.

Man kan godt lave den del af refinansieringen nu, der har med jordbrugslån at gøre, men er det grønne obligationer, så vil vi se på miks-lån og blande: får du så og så mange grønne obligationer, så skal du tage så og så mange jordbrugslån, eller også skal vi udmåle de grønne obligationer f.eks. i forhold til antal dyreenheder. Det mener vi er en større øvelse, og i den øvelse mener vi de brede strukturhensyn må indgå, og derfor kan det ikke klares på få dage.

Grove (KF):

Jeg vil sige to ting. For det første lagde jeg mærke til, at hr. Bjørn Westh sagde, at denne regering var en bastard. Nu skal man jo ikke gøre nar af krydsninger. Det er ofte dem, der virkelig er konkurrencedygtige, det er dem, der er levedygtige, det er dem, der er fremdrift i. Man kan jo indavle så meget, at det ikke er noget som helst værd. Og denne regering er altså nok en krydsning af forskellige ting, men den er til gengæld også levedygtig.

Det er klart – det lægger hverken Det Radikale Venstre eller Det Konservative Folkeparti skjul på – at vi har hver vores landbrugspolitik. Så bliver det vores opgave sammen med regeringen at finde en fællesnævner for det, vi kan blive enige om, og vi inviterer gerne også Socialdemokratiet og Fremskridtspartiet med til en forhandling om landbrugsloven. Vi vil gerne have brede flertal i dette her Folketing.

Det var jo egentlig også det, hele regeringsøvelsen gik ud på efter valget, at vi skulle prøve at få en regering, der appellerede så bredt som muligt i dette Folketing. Det gør vi, så derfor vil vi gerne have jer med.

Og når vi taler om landbrugsloven, så er det rigtigt, at dér var Socialdemokratiet desværre ikke med. Det ville vi gerne have haft, men hr. Bjørn Westh var jo så vanskelig til sidst, at vi var nødt til at lave den uden om. Det har vist givet nogle vanskeligheder ved administrationen af landbrugsloven i Jordlovsudvalget, at vi ikke har haft hr. Bjørn Westh med. Det kan vi jo så beklage.

Ellers synes jeg, at der er lagt op til en god diskussion her, og jeg håber, at Socialdemokratiet med hensyn til de grønne obligationer besinder sig lidt og går med ind i en positiv dialog om dem. Så har jeg på fornemmelsen, at Folketinget kan nå, hvis vi hjælpes ad, at få det i orden, inden vi holder sommerferie, og det håber jeg så vi kan.

Gade (SF):

Må jeg sige til hr. Sønderbys indlæg for snart længe siden, at det var helt morsomt at høre et indlæg, som handlede om, at landbruget skulle klare sig selv uden offentlig støtte, og om den fri bonde – og så står vi altså og behandler et lovforslag, som koster staten 5–6 mia. kr. Det er da helt i orden, og den slags kan da også være nødvendigt, men jeg ved ikke, om det sådan fremmer tilliden til, at vi tænker os om.

Hr. Dohrmann siger, at det er miljøet – nu skal vi have den én gang til – der er problemet. Jeg troede, at den var færdig, og at man ikke behøvede at sige det endnu en gang. Det gør det ikke mere sandt, at man siger det én gang til. Man må jo i virkeligheden konstatere, at miljøproblemerne – også dem, der skyldes landbruget – er endnu mere akutte, end da vi diskuterede vandmiljøplanen. Det er jo det, der ligger bag indkaldelsen af en samling i Nordisk Råd, og det er vel også det, der gør, at man nu også alle vegne diskuterer voldsomt, hvordan man skal sætte yderligere kræfter ind på at begrænse forureningen.

Hr. Dohrmann sagde kun noget om de grønne obligationer, som jeg forstod han kunne lide. Han meldte ikke noget ud omkring jordbrugsålanene og om hele konstruktionen med staten som mellemmand, men det er jo ikke sikkert, vi skal have noget at vide om det.

Så vil jeg sige til landbrugsministeren, at det var interessant at høre landbrugsministeren tale om, at vi skulle have en samlet løsning. Så må man spørge: Hvad er en samlet løsning? Ja, det er jo altså det, regeringen lægger frem. Regeringen siger, at refinansiering skal ses i sammenhæng med strukturtilpasning, men skal vi så have det som en samlet løsning? Nej, alt det skal vi diskutere til efteråret. Samtidig siger regeringen, at den samlede løsning først skal virke for landmænd allertidligst 1. januar næste år. Det er jo det, der står i forslaget. Ikke en dag før 1. januar vil noget komme til at virke undtagen terminsudsættelse og gældssanering.

Så er det, jeg spørger: Hvad er det for et begreb, der kaldes samlet løsning? Det er altså det, regeringen nu har lagt frem; men det er da ikke en gennemtænkt, samlet løsning, for så skulle man jo netop sige, at der er ting, der skal lægges over til diskussion om strukturtilpasning, og den ligger til efteråret.

Det burde jo være refinansiering, hvis der altså var mening i den måde, regeringen argumenterer på. Jeg konstaterer, at det er der ikke, og jeg forstår i virkeligheden ikke, hvad argumentet er for, at man har sat pakken sammen på denne her måde. Hvorfor mener man ikke, man skal have 2. delrapport, der handler om finansieringsforhold og ejerformer? Der står, at det er, hvad den rapport skal handle om. Hvorfor skal den ikke på bordet?

Mange ordførere har sagt, at vi skal have en bred vifte af valgmuligheder. Hvorfor er I så bange for en valgmulighed, der bygger på andelstanken, der giver landmænd mulighed for at være forpagtere på en andelsejet gård? Hvorfor tør I ikke? Hvorfor tør Venstre ikke den model? Hvorfor tør I det ikke? I, der har lavet andelsbevægelsen i sin tid, hvorfor tør I ikke en finansieringsmodel . . .

Formanden:

Man må ikke tale direkte.

Gade (SF):

Undskyld. Hvorfor tør Venstre, Danmarks liberale Parti, ikke fremlægge et forslag om finansiering og ejerformer, som bygger på partiets egen tradition? Hvad er det, I er bange for?

I aftes i fjernsynet så vi, hvordan andelsbevægelsen havde udartet på nogle måder. Vi så, hvordan Kløver Mælk og Mejeriselskabet Danmark, kujonerer et andelsselskab i Struer, men heldigvis havde de deroppe da lidt forståelse for andelstanken, og jeg håber, det går dem godt. Men er det gået så galt i Venstre, at man ikke tør fremlægge en bred vifte, som giver danske landmænd en chance for at starte på et andet grundlag end det traditionelle?

Til sidst vil jeg sige til diskussionen om, hvem der skal hjælpes, at jeg synes, vi skal diskutere mere i udvalget, om det er de rigtige, der bliver hjulpet her. Jeg tror det ikke. Jeg tror, der er nogle af de effektive, som er meget forgældede, som bør have en ordentlig gældssanering, hvor kreditforeninger og øvrige kreditorer skal være med til at betale. Det er derfor, vi mener, at gældssaneringsinstrumentet er det vigtigste lige nu. Og når vi så har fået en gældssanering igennem, ja, så skal vi selvfølgelig skabe virksomheder, der er økonomi i. Det er vi jo enige om. Men udgangspunktet for at vurdere det er altså, at vi foretager en ordentlig gældssanering.

[Gade]

Ellers mener jeg, og det var jeg lidt ked af at få bekræftet her, at regeringen lidt for meget pøser penge ud uden at have sikkerhed for, at det hjælper de rigtige, og at nogle af dem, der skulle hjælpes, sandsynligvis ikke bliver hjulpet. Jeg håber, vi får kikket bedre på det i udvalget.

Jeg skal til sidst gentage mit spørgsmål til regeringen: Hvorfor denne sammenkædning, hvorfor ikke sammenkædningen med strukturdiskussionen?

Sønderby (V):

Jeg er enig med de ordførere, der har sagt, at den første runde lovede helt godt for løsningen af de problemer, som vi snakker om her. Jeg tror egentlig også, at når vi i udvalget bagefter sagligt kommer til at snakke om problemerne, så bliver det muligt.

Hr. Bjørn Westh berørte landbrugsloven, og det er da rigtigt, at hr. Bjørn Westh ikke kom med i det forlig, vi fik om landbrugsloven. Men som hr. Grove sagde, var det også et spørgsmål om administration af den, for en del af indholdet i den var jo godt nok. Vi prøvede jo at lægge mere af administrationen ud, men tiden løber jo hurtigt. Jeg kan huske, den daværende landbrugsminister sagde, at landbrugsloven altid er bagefter, og strukturudviklingen går hurtigt.

Det er da rigtigt, som den nuværende landbrugsminister har sagt, at nu må Bernsteinudvalget kikke på det, så vi i ro og fornuftig samtale til efteråret kan få kikket på det. Og så synes jeg egentlig, det kunne være dejligt, hvis hr. Bjørn Westh også kom med i forliget om den nye landbrugslov. Jeg tror også, hr. Bjørn Westh i sin indledning sagde, det var vigtigt, at de partier, der nu lavede denne refinansieringsplan for landbruget, også var med til at lave landbrugsloven. Det håber vi så.

Jeg forstår bare ikke rigtig hr. Bjørn Wesths udtalelse om, at vi kun skal tage noget af disse lovforslag og vente med de grønne obligationer. Som jeg citerede i mit første indlæg, så sagde hr. Bjørn Westh jo, at man var villig til også at drøfte grønne obligationer, den 19. maj i forbindelse med regeringspapiret, der var fremme dengang. Derfor forstår jeg ikke, at vi ikke har muligheder for at drøfte de ting igennem og få dem med i den pakke, som landbrugsministeren har lagt frem nu.

Der kom jo kritik nok af, at Bernsteinudvalget blev nedsat, og det var en syltekrukke og alle de ting. Nu står alle relevante oplysninger i den rapport, og derfor skulle det være muligt, at vi kunne sætte os ned og få klaret det i de 14 dage, vi har tilbage, så der kan gå det signal ud til landbrug og landmandsfamilier ude omkring, at vi er villige til at komme med en samlet løsning af dette her.

Hr. Gadé var inde på, at jeg havde sagt, at landbruget skulle klare sig selv. Jamen det var også det, jeg henviste til. Når vi snakker om stavnsbåndet og de ting, der er sket i de sidste 200 år, hr. Gadé, så har landbruget langt de fleste gange klaret problemerne selv. Men når gældsbyrden er så stor nu, at man betaler 70 pct. af driftsoverskuddet i renter, er en del af den årsag jo også politisk bestemt. Renten var på et vist tidspunkt oppe på 21-22 pct., hr. Gadé, og derfor er det ikke landbrugets skyld, at man har den store gældsbyrde. Det er politisk bestemt, og derfor er det også os herinde, der skal prøve at løse problemerne.

Så spurgte hr. Gadé, hvorfor Venstre ikke, når vi var tilhængere af andelstanken, var tilhængere af andelsbrug. Jamen der er da givet dispensationer. De steder, hvor unge vil starte andelsbrug, har de fået mulighed for at få dispensation, så de kan forsøge det, og derfor synes jeg egentlig, at det var lidt skudt ved siden af.

Jeg skal ikke sige meget til hr. Dohrmann, for jeg synes, at han støttede de forslag, som ministeren har fremsat. Kun kom hr. Dohrmann i indledningen med en bemærkning om, at det først var, da valget blev udskrevet, at aktiviteten startede. Det er ikke helt rigtigt, hr. Dohrmann, for det var i december måned, landbrugsministeren nedsatte udvalget og sagde til det, at det skulle skynde sig at blive færdig. Udvalget hørte efter og blev hurtigt færdig; der var ingen, der troede, at de kunne blive færdig så hurtigt. Så havde vi forslaget. Det blev lidt forsinket af valgkampen, men det var måske det gode ved den, at så lovede alle partier, at nu skulle der ske noget.

Jeg håber som sagt, at vi nu kan få en god drøftelse i Landbrugsudvalget, at vi kan få stillet de spørgsmål, som skal stilles, og så få en samlet løsning frem.

Hr. Bjørn Westh sagde i sin indledning – og det synes jeg egentlig vi alle sammen har været

[Sønderby]

enige om – at hvis man ikke vil gøre det for landbrugets skyld, har man da i hvert fald den begrundelse, at man vil gøre det af hensyn til beskæftigelsen og af hensyn til valutaindtægten.

Vi vil godt gøre det af alle tre årsager, både af hensyn til landmandsfamilierne og af hensyn til den samlede samfundsøkonomi, som ikke kan holde til, at indtægten fra landbrugseksporten, som faldt sidste år, også falder i fremtiden. Hvis ikke alle de produktionsvirksomheder, vi har, får noget at arbejde med, bliver fællesomkostningerne for store, og så går det hurtigt ned ad glidebanen.

Vi håber fra Venstres side, at de positive ting, der er sagt her i dag, bliver fremhævet, når vi nu skal til at forhandle i udvalget, og at vi kan få dette lovkompleks færdig – det skal vi have – inden vi rejser hjem til den 1. juli.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Jeg vil sige til hr. Sønderby, at jeg synes, det var lidt malplaceret at holde det foredrag om, at landbruget skal klare sig selv, når vi faktisk diskuterer, at det offentlige skal give et ganske stort beløb til erhvervet. Det var såmænd bare det, jeg helt stilfærdigt ville fortælle Venstre.

Og så tror jeg nok, at hr. Sønderby har misforstået det, jeg sagde om andelstanken. Jeg er med på, at det er andelsbrug, men det var jo et tilbud til danske bønder om, at de kunne eje på en anden måde end den, som denne regering har turdet lægge frem til frit valg, en model, hvor man er forpagter på et landbrug og på forhånd siger: Jeg vil ikke leve af værdistigning og spekulation. Jeg vil leve af min produktion. Jeg vil være forpagter på min egen gård. Det tilbud tør regeringen ikke lægge frem. Jeg synes egentlig, det er trist, at i 200-året for stavnsbåndets ophævelse tør Venstre ikke give danske bønder et sådant tilbud, som i virkeligheden ville være en flot udgave af andelstanken af i dag.

Dohrmann (FP):

Må jeg først sige til hr. Sønderby, at det er nu ikke altid, nedsættelse af et udvalg er ensbetydende med, at der sker en hel masse, så hvis det er det eneste, hr. Sønderby sådan kan fremhæve, synes jeg godt nok, det er beskedent.

Men jeg bad egentlig om ordet, fordi jeg synes, der er noget, der slet ikke hænger sammen

her. Landbrugsministeren har gentagne gange og senest her for et øjeblik siden sagt, at der skulle gennemføres en samlet løsning inden sommerferien. I samme åndedrag giver landbrugsministeren så tilslutning til det, statsministeren sagde her i torsdags, at vedrørende de grønne obligationer har regeringspartierne deponeret deres handlefrihed hos Socialdemokratiet.

Når vi er færdig med behandlingen i salen, går vi direkte op til udvalgsmøde i Landbrugs- og Fiskeriudvalget. Statsministeren tilføjede oven i købet, at selv om forslaget om de grønne obligationer skulle komme til første behandling, var det ikke sikkert, at det kom til anden og tredje behandling, medmindre Socialdemokratiet accepterede, altså gav grønt lys for, at forslaget om de grønne obligationer blev gennemført.

Nu har vi så to gange hørt den socialdemokratiske ordfører, hr. Bjørn Westh, sige, at det så absolut ikke er noget, der kan gennemføres forholdsvis hurtigt, altså inden sommerferien, og derfor vil jeg forfærdelig gerne have fuld klarhed over, hvordan landbrugsministeren, eventuelt skatteministeren, betragter forslaget om de grønne obligationer. Skal vi betragte det som en realitet, eller ligger der bag de udtalelser, som både statsministeren og landbrugsministeren har fremsat, at det regner man ikke med at få gennemført, efter at hr. Bjørn Westh på Socialdemokratiets vegne har udtalt sig, som han har? Jeg sagde under mit første indlæg, at Fremskridtspartiet hellere end gerne ville medvirke til at finde en samlet løsning, men det er svært, når de forslag, som vi mener ligger til behandling, efter forslagsstillernes mening måske ikke skal videre end til første behandling her, og derfor bliver jeg nødt til at bede om et helt klart svar på, om man forventer, at det forslag kommer til anden og tredje behandling, også selv om Socialdemokraterne går imod det. Eller skal vi igen opleve det, som vi har oplevet mange gange før, at nu går tiden – og den er jo knap, efter hvad nogle siger – mens man i 8 eller 14 dage måske skal gå og vente på, at Socialdemokratiet ændrer holdning, og så kommer man lige springende i sidste øjeblik og siger til Fremskridtspartiet: Nå ja, så kan I stemme ja eller nej! Hvor ligger sagerne henne? At kræve at få det at vide er da et beskedent krav, synes jeg, og jeg håber sandelig, at enten landbrugs-

[Dohrmann]

ministeren eller eventuelt skatteministeren vil kaste fuld klarhed over det her i dag, inden vi går til udvalgs møde.

(Kort bemærkning).

Grove (KF):

Nu har hr. Dohrmann jo været herinde i Folketinget en del år, men jeg forstår godt, at han ikke er helt klar over, hvad det drejer sig om, når man indgår forlig, for hr. Dohrmann og hans parti indgår jo ikke forlig i dette Folketing; de protesterer kun. Jeg har dog forstået nu, at Fremskridtspartiet ønsker at være seriøse og gerne vil deltage i forlig, men hvis det er udtryk for Fremskridtspartiets holdning, at man indgår forlig én dag og løber fra det den næste, hvis hr. Dohrmann synes, at vi skal løbe fra det forlig, vi har indgået med Socialdemokratiet, og hvis det er den måde, hr. Dohrmann vil føre politik på her i Folketinget, er der mange, der vil være betænkelige ved at indgå forlig med hr. Dohrmann.

Vi har indgået et forlig med Socialdemokratiet på dette område. Vi har ønsket en ændring i dette forlig. Vi har lagt ændringerne frem og forhandler med vores forligspartnere om dem. Hvis vi indgår forlig med Fremskridtspartiet, vil vi gøre det samme. Så vil vi også invitere Fremskridtspartiet til en forhandling om, hvorvidt vi kan ændre i forliget, men vi skal være troværdige, hr. Dohrmann. Det, hr. Dohrmann nu står og lægger op til, er, at vi bare skal springe fra et forlig, for nu er Fremskridtspartiet klar til at hjælpe os på det område.

Nej, sådan driver man ikke politik, i hvert fald ikke troværdighedspolitik, i dette Folketing, og jeg håber ikke, det er den tankegang, der ligger bag, når Fremskridtspartiet i fremtiden står med en fremstrakt hånd og vil være med i et forlig, at dagen efter løber man fra det.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Når jeg borer i det, er det selvfølgelig først og fremmest ud fra ønsket om, at Fremskridtspartiet kunne blive aktiv deltager, fordi vi oprigtigt mener, at det forlig, vi eventuelt kunne indgå med regeringen, kunne gøre det bedre for landmændene end det sædvanlige forlig mellem regeringspartierne og Socialdemokratiet.

Men derudover har jeg hørt – jeg tror også, hr. Grove sagde det, og jeg hørte i hvert fald landbrugsministeren og hr. Sønderby sige det – at man gerne vil have et bredt forlig, og hvis man dermed mener et forlig med Socialdemokratiet, hvorfor siger man så ikke: Vi ønsker et forlig med Socialdemokratiet – i stedet for at foregøgle landmændene og alle andre, at man eventuelt gerne vil have et forlig med andre partier? Hvis man med et »bredt forlig« alene tænker på Socialdemokratiet, så sig det!

Som sagt vil vi gerne vide, hvad dette drejer sig om. Er det samtlige forslag, vi har til behandling, eller har Socialdemokraterne, som statsministeren og landbrugsministeren har sagt, en vetoret?

Så vil jeg endelig sige til hr. Grove, at det forlig, vi taler om, ligger helt tilbage i 1982, og når det er tilfældet, kan man ærlig talt godt komme lidt i tvivl om, hvor længe sådan nogle forlig egentlig gælder.

Formanden:

Hr. Bjørn Westh for en kort bemærkning, og der er bedt om yderligere en. Der bliver ikke nogen lang procedurediskussion her, vi vender tilbage til forslagene om et øjeblik.

(Kort bemærkning).

Bjørn Westh (S):

Jeg vil blot kvittere for hr. Groves og statsministerens og landbrugsministerens måde at holde et forlig på. Det mener jeg er den måde, man kan arbejde politisk på. Nu er Fremskridtspartiet åbenbart blevet meget interesseret i det reallønsbeskatningsforlig, men da vi sidste gang drøftede det i Folketinget i 1985, var Fremskridtspartiet mig bekendt ikke interesseret i at medvirke til landbrugsfinansieringsreformen, hvori dette element også indgik, mens de partier, der her snakker om det, drøftede det og indgik et forlig dengang. For mig at se er Fremskridtspartiet kun ude på at så splid mellem gamle forligspartier og ikke på at hjælpe landbruget.

(Kort bemærkning).

Grove (KF):

Jeg vil gerne spørge hr. Dohrmann: Hvis vi indgår et forlig med hr. Dohrmann, hvor lang tid vil sådan et forlig så holde? Er det i 1 år, ½ år, ¼ år, eller hvilke regler sætter hr. Dohrmann for det?

[Grove]

Når vi indgår forlig, holder vi dem, indtil vi kan ændre dem, og det gør vi altså også i dette tilfælde.

Jeg håber ikke, at hr. Dohrmanns holdning er udtryk for hele Fremskridtspartiets holdning i fremtiden, for vi kan jo ikke regne med nogen forlig dér, hvis de skal sprænges fra dag til dag. Vi ønsker ikke splid. Vi ønsker et bredt flertal her. Vi inviterer gerne Fremskridtspartiet med til at diskutere disse ting og indgår også gerne forlig med dem, men det er under forudsætning af, at Fremskridtspartiet vil holde et forlig, der er indgået.

Formanden:

Det var ikke venligt at stille spørgsmål, efter at jeg havde sluttet proceduredebatten. Under de omstændigheder giver jeg hr. Dohrmann ordet for en kort bemærkning, og det bliver den sidste i denne omgang.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Vedrørende forligs længde vil jeg da godt sige til hr. Grove, at det forlig, vi eventuelt indgår, skal række lige så længe, som vi aftaler. Må jeg i øvrigt sige, at det er jo ikke mig, der begynder at sætte spørgsmålstegn ved de grønne obligationer. Jeg hørte jo udenrigsministeren citeret for på et møde forleden dag at have sagt nogenlunde det samme, som Fremskridtspartiet her i dag giver udtryk for. Derfor er det ikke os, der har startet den diskussion.

Larsen-Ledet (RV):

Nu skal vi passe på, at vi ikke snakker os væk fra hinanden. Jeg synes ellers, vi var inde i en periode, hvor der var meget, der tydede på, at vi kunne få noget fornuftigt ud af at samarbejde om de problemer, der er på dagsordenen i dag.

Jeg skal nu for første gang prøve en ny rolle: at forsvare en regering. Det er usædvanligt for mig i hvert fald, og det er hr. Bjørn Westh, der har foranlediget det.

Hr. Bjørn Westh er så frimodig, at han tillader sig at kalde regeringen en bastard, og da må jeg sige, at jeg er meget, meget enig med dyrlægen, hr. Grove, som kan dokumentere krydsningsfrodighed. Jeg vil gerne sige til hr. Bjørn Westh, at han skulle også, mens tid var, have set det positive i det med krydsningsfrodigheden.

Og så skal hr. Bjørn Westh også huske på, at regeringen består af tre forskellige partier. Jeg ved godt, at det er en helt ukendt fornemmelse, vi skal i hvert fald langt tilbage i tiden, før vi kan finde det samme. Men Det Radikale Venstre har i hvert fald ikke pantsat sin landbrugs politik, og det har, så vidt jeg kan mærke, det Konservative Folkeparti heller ikke. Til efteråret skal vi så se, hvordan det kommer til at fungere, altså hvad vi kan nå frem til i fællesskab på dette område.

Det er rigtigt, at Socialdemokratiet ikke var med til at udarbejde landbrugsloven, men det tror jeg ikke den er blevet dårligere af – så vidt jeg husker Socialdemokratiets holdning på daværende tidspunkt.

Kofod-Svendsen (KRF):

Jeg lyttede med interesse til Venstres ordfører, hr. Sønderby, som argumenterede for tre grunde, som var afgørende for Venstre. Den ene var hensynet til landbruget, den næste var hensynet til beskæftigelsen, og den tredje var hensynet til eksporten.

Jeg er ganske enig i de tre hensyn, men netop på den baggrund overrasker det mig, at hr. Sønderby ikke kom ind på de 15.000 økonomisk trængte landmænd, der repræsenterer en fjerdedel af produktionen, men som ikke kommer med i ordningen.

Jeg tror, at også hr. Sønderby i dag har fået en henvendelse fra De Danske Husmandsforeninger og De Danske Landboforeninger – ellers skal hr. Sønderby gerne få et eksemplar af mig – hvoraf det udtrykkeligt fremgår, at rammen må udvides, og jeg vil gerne opfordre hr. Sønderby til at leve op til de målsætninger, han formulerede. For gør han det, må nogle af de 15.000 økonomisk trængte landmænd altså også med.

(Kort bemærkning).

Sønderby (V):

Jeg skal sige til hr. Kofod-Svendsen, at vi drøftede det jo, da Bernsteinudvalgets rapport kom, og da var det flere. Nu er en del af de deltidslænd, der har en væsentlig produktion, også kommet med i refinansieringen, og det er jo ikke sikkert, at de tal, som hr. Kofod-Svendsen nævner, bliver helt så store. Jeg sagde, at jeg var enig med landbrugsministeren i, at vi må have sikkerhed for, at de, der omfattes

[Sønderby]

af ordningen, bliver hjulpet, og så må vi kigge på i udvalget, om vi måske kan udvide kredsen. Det er vi ikke negative over for, for vi skal sikre så stor en produktion som muligt, og jeg er enig med hr. Kofod-Svendsen i – det pegede jeg også på – at de havde 25 pct. af produktionen. Vi har ikke afskrevet nogen, men der skal, som landbrugsministeren siger i fremsættelsen af forslagene, være økonomi i det bagefter.

(Kort bemærkning).

Gade (SF):

Jeg vil godt gentage mit spørgsmål til landbrugsministeren. Når landbrugsministeren argumenterer for, at vi skal have en samlet løsning, hvorfor skal vi så ikke vente til efteråret, når anden delrapport kommer, sådan at vi kan se refinansieringen i sammenhæng med strukturtilpasningen? Det er jo netop det, landbrugsministeren selv har sagt, at refinansieringen skal ses i sammenhæng med strukturtilpasningen og dermed også med ejerformer og sådan noget. Hvorfor skal vi så ikke, netop ud fra de argumenter, som ministeren selv kommer med, vente med endeligt at vedtage refinansieringen, til den anden delrapport er færdig, sådan at Folketinget kan gøre et ordentligt stykke arbejde, der er ordentligt forberedt?

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslagene under punkt 8 og 9 henvises til Landbrugs- og Fiskeriudvalget, lovforslaget under punkt 10 til Boligudvalget og lovforslaget under punkt 11 til Skatte- og Afgiftsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Første behandling af lovforslag nr. L 15:

Forslag til lov om ændring af personskatteloven. (Pensionisters personfradrag).

Af skatteministeren (Fogh Rasmussen).
(FremSAT 10/6 88).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Klaus Hækkerup (S):

På Socialdemokratiets vegne kan jeg give tilslutning til det af skatteministeren fremsatte lovforslag om ændring af pensionisternes personfradrag.

Allerede under den valgkamp, der gik forud for folketingsvalget den 10. maj i år, gav vi udtryk for, at de foreslåede ændringer burde gennemføres. Under de drøftelser, der var i Statsministeriet om det politiske grundlag for regeringen efter folketingsvalget, opnåede vi regeringens accept af, at disse foreslåede ændringer også rent faktisk skulle føres ud i livet. Fik vi fra Socialdemokratiets side ikke meget ud af drøftelserne i Statsministeriet, har vi dog den glæde, at det fik pensionisterne, og så har de ikke været helt forgæves.

I bilaget til lovforslaget er de beløbsgrænser i skattelovgivningen, der reguleres efter personskattelovens § 20, nævnt. Vi vil under udvalgsarbejdet søge klarlagt, om der ved den nævnte regulering er tale om fuld parallelitet med den faktiske lønudvikling, eller der er tale om en skjult skatteforhøjelse med udgangspunkt i, at den faktiske lønudvikling har været stærkere end den skønnede og lønudviklingen derved er løbet fra de nævnte beløbsgrænser.

Med disse bemærkninger kan jeg tilsige en positiv behandling af lovforslaget i udvalget.

Kirkegaard (KF):

Det Konservative Folkeparti kan tilslutte sig forslaget.

Rahbæk Møller (SF):

Jeg kan også på SF's vegne give tilslutning til lovforslaget. Det er jo det, vi plejer at lave. Når udviklingen i indkomsterne skrider forud for reguleringen af personfradraget, plejer vi at forhøje personfradraget, således at enlige pensionister fortsat ikke betaler skat. Det er en ganske rutinemæssig behandling.

Jeg skal ydermere rose skatteministeren for, at han ikke lægger noget andet i sine bemærkninger til lovforslaget, for under debatten i fre-